

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*До 100-ї річниці від Дня народження
Петра Петровича Михайленка*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

**міжвузівська науково-теоретична конференція
(Київ, 21 листопада 2014 року)**

Київ 2014

Редакційна колегія:

В.В. Черней, ректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

С.Д. Гусарев, перший проректор Національної академії внутрішніх справ доктор юридичних наук, професор;

С.С. Чернявський, проректор Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

І.Ю. Гора, проректор Національної академії внутрішніх справ;

В.В. Сокурєнко, проректор Національної академії внутрішніх справ; кандидат юридичних наук, доцент

М.В. Костицький, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, академік НАПрН України, заслужений юрист України;

О.М. Джужа, доктор юридичних наук, професор;

В.І. Шакур, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрНУ;

В.А. Довбня, кандидат юридичних наук;

В.П. Михайленко, кандидат юридичних наук;

В.І. Осадчий, доктор юридичних наук, професор;

А.В. Савченко, доктор юридичних наук, професор;

В.В. Корольчук, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Національної академії внутрішніх справ 15 жовтня 2014 року (протокол № 2).

Матеріали збірника подаються в авторській редакції.

А43 **Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка)** : тези доп. V міжвуз. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 21 листоп. 2014 р.) [Текст] / ред. кол. : В. В. Черней, М.В. Костицький С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. – 110000000000 с.

© Національна академія внутрішніх справ, 2014

ВСТУП

У Національній академії внутрішніх справ завжди приділялася та приділяється велика увага вшануванню пам'яті тих, хто своєю самовідданою працею створював наш заклад, роблячи внесок у його вагомі здобутки на ниві підготовки висококваліфікованих фахівців для органів внутрішніх справ.

Серед видатних імен професорсько-викладацького складу чільне місце посідає ім'я академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора юридичних наук, професора, генерал-лейтенанта внутрішньої служби Петра Петровича Михайленка – видатного вченого і педагога, чуйної та щирої людини, мудрого наставника та доброго друга.

На жаль, 1 червня 2008 р. на 94 році Петро Петрович пішов з життя, залишивши нащадкам багату наукову спадщину та підготувавши численних учнів – продовжувачів заснованих ним наукових шкіл.

2 вересня 2014 року виповнився 100-річний ювілей цієї видатної людини. Ще з вересня 2013 року в навчально-наукових інститутах і ліцеї Національної академії внутрішніх справ проводилися зустрічі з курсантами, студентами та ліцеїстами, перед якими виступали учні вченого, колеги по роботі, ветерани зі спогадами і розповідями про академіка Петра Михайленка. 2 вересня цього року пройшли урочистості з нагоди 100-ліття академіка. Того самого дня відбулася церемонія відкриття аудиторії імені академіка П.П. Михайленка у центральному корпусі НАВС. Учасники заходів оглянули виставку наукових праць академіка, експозицію, присвячену 100-літтю П.П. Михайленка, розгорнуту в Музеї МВС України НАВС, переглянули телефільм про життя і діяльність вченого.

П.П. Михайленко був почесним членом 12 міжнародних наукових закладів. За життя він був нагороджений понад 120 урядовими, відомчими та церковними нагородами України й інших країн. Серед них ордени «Ярослава Мудрого» 5 ст., «Богдана Хмельницького» 4 ст., Почесна відзнака Президента

України «За заслуги» 3 ст., Почесні грамоти і медалі Верховної Ради і Кабінету Міністрів України, ордени колишнього СРСР: Вітчизняної війни 1 ст., Червоної зірки, «Знак пошани», понад 15 орденів і медалей іноземних держав (Великобританії, Франції, США та ін.).

На його рахунку понад 400 наукових праць, окремі з яких видані, крім української та російської, ще й англійською, французькою, іспанською та китайською мовами. Він є засновником та співзасновником наукових шкіл «Історія кримінального права України», «Теорія оперативно-розшукової діяльності», «Кримінологія України», «Історія міліції України».

У Національній академії внутрішніх справ (до 1992 р. – КВШ МВС СРСР, до 1996 р. – УАВС, до 2005 р. – НАВСУ, а до 2010 р. – КНУВС) Петро Петрович плідно працював понад 50 років.

Дехто вважає, що, здобувши всеукраїнське та міжнародне визнання, можна й відпочити. Але професор Михайленко – не спочивав на лаврах. Кожен день свого творчого життя Петро Петрович присвячував натхненній, звитяжній науковій праці.

Він дбав не тільки про сьогодні, а й про майбутнє юридичної науки. Так, наприкінці 2006 року ним були засновані премія імені академіка Михайленка і фонд його імені, головним завданням яких є сприяння розвитку юридичної науки в Україні та підтримка молодих науковців.

Із переданих Петром Петровичем до Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського понад 2000 раритетних книг з його колекції засновано фонд імені академіка Михайленка.

Для тих, хто знає життєвий шлях Петра Петровича, цілком зрозуміло – він сам був ковалем свого щастя. До останнього часу Петро Петрович плідно працював на посаді професора кафедри кримінального права, був Головою Ради ветеранів академії та професором-консультантом МВС України.

До збірника включено тези наукових доповідей та повідомлень, оприлюднених на V міжвузівській науково-

теоретичній конференції «Актуальні проблеми кримінального права», присвяченій пам'яті академіка Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора Петра Петровича Михайленка.

Колектив авторів склали як відомі вчені-юристи – професори, доценти, доктори та кандидати наук, так і науковці-початківці, які роблять свої перші кроки на науковій ниві. Думки авторів можуть не збігатись з позицією редакційної колегії. За достовірність наведених фактичних даних, цитат та інших відомостей відповідають автори.

Маємо надію, що збірник приверне увагу широкого кола юридичної громадськості, сприятиме подальшому розвитку юридичної науки в Україні, а також стане у пригоді як вченим, професорсько-викладацькому складу, так і аспірантам, ад'юнктам, студентам, слухачам та курсантам вищих юридичних навчальних закладів.

Редакційна колегія

МАТЕРІАЛИ ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

Безпалько С.В., здобувач кафедри
кримінального права НАВС

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА І ОБ'ЄКТУ ПІДРОБЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЇХ ЗБУТУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПІДРОБЛЕНИХ ДОКУМЕНТІВ

Науковцями та практиками родовим об'єктом відповідної групи злочинів пропонується вважати визначену групу суспільних відносин, що формуються у сфері охорони авторитету і нормальної регламентованої законом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, будь-яких інших підприємств, установ, організацій на основі виконання адміністративно-розпорядчих та організаційно-господарчих функцій.

Безпосереднім об'єктом складу злочину підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту, використання підроблених документів, визнається встановлений законом порядок документального посвідчення юридичних фактів та документообіг у державі.

Окремим видом підроблення виступає складання чи видача працівником юридичної особи будь-якої форми власності, який не є службовою особою, приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, підроблення з метою використання або збуту посвідчень, інших офіційних документів, що складені у визначеній законом формі та містять передбачені законом реквізити, виготовлення підроблених офіційних печаток, штампів чи бланків з метою їх збуту або їх збут чи збут завідомо підроблених офіційних документів, у тому числі особистих документів особи. Даний

злочин передбачений ч. 2 ст. 258 КК і за особливостями суб'єкта є формою зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Суб'єктом зловживання являються аудитор, нотаріус, оцінювач, інші особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, у тому числі послуги експерта, арбітражного керуючого, незалежного посередника, члена трудового арбітражу, третейського судді (під час виконання цих функцій).

Безпосереднім об'єктом зловживання повноваженнями являється встановлений організаційно-правовий порядок надання публічних послуг. І якщо безпосереднім об'єктом підроблення документів, їх збуту, використання підроблених документів, визнається встановлений законом порядок документального посвідчення юридичних фактів та документообіг у державі, то при вчиненні аналогічних діянь спеціальним колом суб'єктів, зазначених у ч. 2 ст. 358 КК, саме порядок надання публічних послуг являється основним об'єктом, а порядок документообігу виступає виключно додатковим обов'язковим об'єктом злочину.

Віднесення тих чи інших злочинів до певної категорії, як і включення відповідного складу злочину до розділу Особливої частини КК України, обумовлюється саме змістом, особливостями безпосереднього об'єкту відповідного складу злочину. І саме за цими ознаками діяння у виді складання чи видачі працівником юридичної особи будь-якої форми власності, який не є службовою особою, приватним підприємцем, аудитором, експертом, оцінювачем, адвокатом або іншою особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, завідомо підроблених офіційних документів, які посвідчують певні факти, що мають юридичне значення або надають певні права чи звільняють від обов'язків, з урахуванням безпосереднього об'єкта цього діяння повинно бути віднесене до категорії злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, із включенням до розділу XVII Особливої частини КК України.

Бердиченко І.О., здобувач кафедри кримінального права НАВС

МАРКА АКЦИЗНОГО ЗБОРУ ЧИ МАРКА АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 199 КК УКРАЇНИ

Одним із предметів злочину, передбаченого статтею 199 КК України, є марка акцизного збору. Марки акцизного збору уведені в обіг Указом Президента України “Про введення марок акцизного збору на алкогольні та тютюнові вироби” від 18.09.1995 року № 849/95. У кримінальному законодавстві цей термін запроваджено Законом України “Про внесення доповнень до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за незаконне виготовлення, підробку марок акцизного збору або вчинення інших протиправних дій, пов’язаних з використанням цих марок” від 12.07.1996 року.

У Кримінального кодексі України 2001 року, кримінальну відповідальність за протиправні дії з марками акцизного збору, було передбачено статтею 216 “Незаконне виготовлення, підроблення, використання або збут незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок”.

У зв’язку з вступом в дію Закону України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за фальшування марок акцизного збору” від 18.09.2012 року № 5283-VI, марки акцизного збору визнано предметом злочину, передбаченого ст. 199 КК України.

Разом з тим, у статті 226 Податкового кодексу України “Виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів” визначено, що наявність наклеєної в установленому порядку марки акцизного податку встановленого зразка на пляшці (упаковці) алкогольного напою та пачці (упаковці) тютюнового виробу є однією з умов для ввезення на митну територію

України і продажу таких товарів споживачам, а також підтвердженням сплати податку та легальності ввезення товарів.

Виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів здійснюються відповідно до положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

У даному випадку мова йде про Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів, затвердженого постановою КМУ від 27.12.2010 року № 1251.

У статті 6 Податкового кодексу України “Поняття податку та збору” закріплено визначення терміну податку - податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу. Відповідно до статті 9 “Загальнодержавні податки та збори” до загальнодержавних податків та зборів належить і акцизний податок.

З метою уніфікації юридичної термінології, яка використовується в галузях кримінального та податкового законодавства пропонується уточнення терміну “марка акцизного збору” на “марка акцизного податку”. Такий підхід до визначення термінології виглядає більш продуктивним як з точки зору законодавчої техніки, так і з точки зору зручності користування законом. За усталеною практикою правозастосування у разі виникнення суперечностей (колізій) між окремими законами, які мають однакову юридичну силу, повинен застосуватися закон, який прийнятий пізніше.

На підставі викладеного, вбачається доцільним у назві та диспозиції статті 199 КК України, використовувати термін “марка акцизного податку”. На наш погляд, такий підхід буде сприяти уніфікації поняття “марки акцизного податку” як предмета злочину, передбаченого вказаною статтею КК України, сприятиме привільний кваліфікації злочинів і зрештою зміцненню законності, єдиному розумінню та тлумаченню закону при кваліфікації злочинів.

Босак К. С., аспірант кафедри кримінального права (Інститут права ім. Володимира Сташиса Класичного приватного університету, м. Запоріжжя)

ФУНКЦІ ПОЗИТИВНИХ ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ В СИСТЕМІ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Криміногенна ситуація в Україні на сьогоднішній день викликає занепокоєння не лише державних органів, які протидіють злочинності, а й простих громадян. Серед основних причин, що провокують криміногенну ситуацію в нашій державі науковці називають економічну, політичну та морально-духовну кризи, остання характеризується, зокрема, занепадом моралі та низьким рівнем культури суспільства. З метою подолання чинників, що детермінують злочинність необхідно застосовувати відповідні профілактичні заходи, що допоможуть мінімізувати рівень злочинності. Серед таких заходів українські та зарубіжні вчені звертають увагу на запобіжну роль традицій та звичаїв в системі заходів запобігання злочинності.

Традиції та звичаї є універсальними категоріями, дослідженню яких приділяють увагу не лише правознавці, а й філософи, культурологи, історики, політологи, соціологи тощо. На основі аналізу праць, присвячених вивченню традицій та звичаїв, пропонуємо під останніми, з точки зору кримінологічної науки, розуміти елементи соціальної та культурної спадщини, що виступають змістом та формою передачі міжпокоління досвіду і міжособистісних відносин у процесі формування та збереження духовно-моральних ціннісних орієнтацій, позитивної та законослухняної поведінки, стереотипів запобіжної діяльності, професійних знань, ідей та зразків поведінки суб'єктів запобігання злочинам і є основними засадами виховання, культури та національного характеру народу.

Як слушно зазначає А.М. Бабенко, на сьогодні навряд чи варто заперечувати вплив релігії, культури, традицій та звичаїв на певний стан суспільних відносин і на злочинність, а отже неможливо й заперечувати їх запобіжні якості. З метою

з'ясування запобіжних можливостей традицій та звичаїв в системі заходів запобігання злочинності, вважаємо необхідно визначитися з їх основними функціями.

Під функціями (від лат. *functio* – виконання, звершення) розуміється діяльність, обов'язок, робота; призначення. Функції традицій та звичаїв вчені розглядають в залежності від предмету дослідження в рамках відповідної науки. Так, С.Я. Лебедев вивчаючи традиції та звичаї в системі кримінологічної детермінації зазначає, що їх призначення полягає у стабілізації та регулюванні суспільних відносин, підтриманні певного порядку у взаємовідносинах між людьми. З огляду на всеосяжний характер впливу різноманітних традицій і звичаїв на поведінку осіб та регулювання суспільних відносин, виокремимо основні функції позитивних традицій й звичаїв, що відіграють суттєву роль в системі заходів запобігання злочинності як основні засади виховання, культури та національного характеру народу:

1) *Регулююча функція* - передбачає регулювання традиціями та звичаями суспільних відносин між людьми шляхом узгодження їх інтересів. Зокрема, військові традиції та звичаї нормують відносини між військовослужбовцями, запобігаючи вчиненню злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (Розділ XIX Особливої частини КК України).

2) *Стимулююча функція* заохочує дотримуватися традицій та звичаїв в силу їх власного історичного авторитету або під впливом суспільної думки. Так, професійною морально-етичною традицією у медичній сфері є дотримання лікарської таємниці, яка є одним з основних понять медичної етики. Дотримання даної традиції є запорукою запобігання вчинення злочину, передбаченого ст. 145 КК України (Незаконне розголошення лікарської таємниці).

3) *Спонукаюча функція* допомагає відтворювати та застосовувати позитивні традиції та звичаї у різних сферах життя суспільства, тим самим виховуючи громадян на засадах любові, взаємодопомоги, ввічливості, гуманності, високої моралі тощо. Так, відтворення та застосування українських традицій та звичаїв козацької доби, дозволяє виховувати юнаків в дусі патріотизму, мужності та любові до Батьківщини.

4) *Розповсюджувальна функція* передбачає можливості традицій та звичаїв проникати у різні сфери суспільного життя та у разі підтримання їх малими соціальними групами розповсюджуватися на більш широкі верстви населення. Ця функція спостерігається на прикладі злочинних традицій та звичаїв. Наприклад, татування та використання жаргонних висловів, притаманних злочинному середовищу почали застосовуватися серед законослухняних громадян і на сьогодні, шляхом їх популяризації все більше розповсюджуються серед української молоді. Використання цієї функції надасть можливість розповсюджувати позитивні традиції та звичаї як можливість протидіяти, а в майбутньому (при умові правильного впровадження) витіснити й мінімізувати злочинні традиції та звичаї.

5) *Морально-виховна функція* традицій та звичаїв дозволяє, зокрема, шляхом передачі духовного досвіду попередніх поколінь формувати підрастаюче покоління з чітко сформованою морально-принциповою позицією нетерпимості до протиправних діянь та порушення законів.

Наведені основні функції позитивних традицій та звичаїв в сукупності виконують найважливішу та головну - функцію профілактики (запобігання) злочинності. Враховуючи це позитивні традиції та звичаї мають підтримуватися на законодавчому рівні з метою мінімізації злочинності в Україні.

Список використаних джерел

1. Бабенко А.М. Профілактичні можливості традицій та звичаїв в регіональній системі запобігання злочинності / А.М. Бабенко // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - № 4 (55), 2013. – С. 68-72.

2. Лебедев С.Я. Традиции и обычаи в системе криминологической детерминации (Теоретические и методологические основы исследования): дис. ... д.ю.н.: 12.00.08 / С.Я. Лебедев. – М., 1995. – 300 с.

3. Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. – К., 1977. – 775 с.

**ПРЕДМЕТ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ:
АНАЛІЗ ПІДХОДІВ**

Проблема поняття, змісту та різновидів предметів злочинів є однією у ключових у теорії кримінального права і якщо у більшості випадків предмет злочину виконує опосередковано-допоміжну роль у процесі кваліфікації суспільно-небезпечного діяння, і відповідно його встановлення не впливає на процес кваліфікації, а отже, і притягнення особи до кримінальної відповідальності, то при кваліфікації злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг – він набуває особливого «основного» статусу. Так, предметом службового підроблення відповідно до статті 366 КК України є офіційний документ. Однак, не зважаючи на те, що предмет цього злочину є законодавчо окресленим, враховуючи недосконалість законодавчого тлумачення «офіційного документу», у судовій практиці виникло дві діаметрально різні тенденції правозастосування. Перша із них ґрунтується на тому, що законодавець у примітці до статті 358 КК України оперує не лише поняттям «офіційний документ», а й поняттям «документ». Тому, предметом службового підроблення може бути як перший, так і другий. Така позиція є хибною, тому що, не зважаючи на те, що іноді окреслити межу між офіційними документами і документами достатньо складно (враховуючи те, що, по-перше, офіційний документ є різновидом документу, а тому йому властиві всі риси документів в цілому, а, по-друге, те, що у конкретних випадках одні й ті ж документи, зокрема офіційне листування, можуть як визнаватись, так і не визнаватись офіційними) предметом службового підроблення є лише офіційні документи. Адже, лише вони виконують особливу (посвідчувальну) роль. Так, на відміну від документів, що підтверджують громадські, особисті, історичні та інші

неюридичні факти, офіційні документи мають правове значення, адже посвідчують (підтверджують) певні юридичні факти, тобто стають підставою для надання, зміни чи скасування прав та/ або обов'язків.

Відповідно до другої тенденції, прихильниками якої є такі науковці як М. І. Мельник та М. І. Хавронюк, суди визнають предметами службового підроблення лише офіційні документи. Адже, документ, як матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації, зафіксована на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці, оптичному диску або на іншому носіїві, є лише базисом (основою) для поняття «офіційного документа» і може набути статусу офіційного лише у тих випадках, коли його зміст стосується відносин, врегульованих правом, і якщо він видається або використовуються у встановленому законодавством порядку для посвідчення конкретних подій і фактів, що мають юридичне значення. Крім того, переважаюча більшість документів не мають суттєвого суспільного значення, а тому не є предметами кримінально-правової охорони, на відміну від офіційних документів, які відіграють важливу роль як у сфері приватноправових, так і у сфері публічно-правових відносин. Вважаємо, що існуюча дуалістична природа правозастосування, щодо окреслення предмета службового підроблення, зумовлена двома чинниками. Перший – це недотримання правил законодавчої техніки у процесі конструювання визначення офіційного документа: неспроможністю законодавця оминати тавтологію. На нашу думку, усунути цю проблему можна двома шляхами. Більш простий із них – це відповідальніше ставитись до процесу розробки термінологічно-категоріального апарату та внести зміни до поняття, шляхом усунення його лінгвістичних недоліків. Більш рішучий шлях подолання цієї термінологічної проблеми – це розроблення єдиного юридичного тезаурусу законодавчих актів. Адже нині, практично кожна галузь законодавства роз'яснює сутність офіційного документа по-своєму, що у кінцевому результаті призводить до проблем із

кваліфікацією дій особи. Наприклад, у міжнародно-правовій сфері під ним розуміють письмове підтвердження фактів та подій, що мають юридичне значення, або з якими чинне законодавство пов'язує виникнення, зміну або припинення прав і обов'язків фізичних або юридичних осіб; у сфері внутрішнього аудиту в системі закладів охорони здоров'я – аудиторський звіт, складений за результатами внутрішнього аудиту, який містить відомості про хід внутрішнього аудиту, стан системи внутрішнього контролю, аудиторський висновок. Тому уніфікація юридичних термінів на законодавчому рівні змогла б усунути безліч існуючих юридичних колізій.

З огляду на вищевикладене, предметом службового підроблення слід визнавати лише офіційні документи, сутність яких слід окреслити більш вдало, замінивши у формулюванні поняття «офіційний документ» слова «документи, що мають зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію» словами «це матеріальні носії інформації, зафіксовані на будь-яких джерелах».

Бульба О.М., аспірант кафедри кримінального права Інституту права ім. Володимира Сташиса (Класичний приватний університет, м. Запоріжжя)

КОНКРЕТНА ЖИТТЄВА СИТУАЦІЯ В МЕХАНІЗМІ ВЧИНЕННЯ САМОПРАВСТВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Конкретна злочинна поведінка являє собою складний результат взаємодії якостей особистості та обстановки вчинення злочину. Тому без вивчення властивостей особистості неможливо достатньо повно встановити причини і умови конкретного злочину, з'ясувати механізм індивідуальної злочинної поведінки, розробити заходи індивідуальної профілактики злочину. Повною мірою це стосується й самоправства. Під конкретною життєвою ситуацією (далі – КЖС) розуміють переважно сукупність зовнішніх для суб'єкта обставин, які безпосередньо передують

злочину і взаємодіють із особистісними якостями суб'єкта, що вчинив злочин. За своїм змістом КЖС, як правило, поділяють на криміногенні, тобто ті, які створюють об'єктивні передумови злочину, та некриміногенні (нейтральні), тобто ті, які не сприяють вчиненню злочину або навіть створюють перешкоди для цього. На думку А. Закалюка, для кримінолога становить інтерес конкретна життєва ситуація, в якій у кожний період відбувалося формування антисуспільної спрямованості особистості, її поглиблення. Набуття нею суспільно небезпечних ознак, криміногенної орієнтації та мотивації, перетворення останньої на кримінальну та, зрештою, у мотив вчинення злочину. Всі КЖС цей науковець поділяє на сприяючі, проблемні та конфліктні. Існує підхід (Ю.Антонян), за яким всі КЖС поділяються на три групи: 1) пов'язані із особистістю суб'єкта та його діяльністю; 2) ті, які складаються незалежно від суб'єкта та пов'язані із предметом злочинного посягання; 3) змішані, тобто ті, що виникають в результаті як дій особи, так й інших обставин. І.Даньшин під несприятливою (криміногенною) ситуацією розуміє ту конкретну життєву ситуацію, яка склалася в момент вчинення злочину або незадовго до цього, і у взаємодії з його причинами та умовами, викликає остаточну рішучість особи вчинити даний злочин. Проблемні – це ті ситуації, у межах яких існують перешкоди (труднощі) на шляху до поставленої мети. На думку І. Даньшина, саме поєднання та взаємодія об'єктивного і суб'єктивного, соціального і психологічного в особі конкретної людини становить суть поняття «механізм» індивідуальної злочинної поведінки. Із урахуванням цього, КЖС вчинення самоправства можна визначити як сукупність взаємодіючих і взаємопов'язаних відносин між її учасниками й оточуючим середовищем, які призводять до вчинення цього злочину. КЖС – це своєрідна сукупність і розташування у просторі й часі її елементів, до яких належать учасники вчинення самоправства (винна особа, потерпілий, треті особи) та обстановка вчинення злочину. Окрім того, КЖС являє собою переплетіння об'єктивних і суб'єктивних обставин, згрупованих та розділених за певними критеріями, що дає можливість прослідкувати причини й умови їх виникнення.

Аналіз вивчених нами кримінальних справ про самоправство дає підстави виділити такі види КЖС цього злочину: нейтральна; конфліктна; провокуюча. Нейтральна КЖС взагалі не сприяє вчиненню злочину, який заздалегідь не готується. В такій ситуації механізм вчинення самоправства має значну схожість із хуліганством. Особливість нейтральних КЖС полягає у тому, що винні в цих випадках самі провокують виникнення конфлікту із потерпілим. Дії самоправців в таких випадках зовні часто здаються взагалі немотивованими. Такі злочини найчастіше вчиняються у стані алкогольного сп'яніння, що і пояснює несподівано агресивну поведінку винного. При конфліктній КЖС особа порушує встановлений законом порядок реалізації своїх реальних чи уявних прав в умовах існуючого конфлікту із потерпілим. В таких випадках КЖС пов'язані переважно із побутовими конфліктами, використанням земельних ділянок або житлових приміщень.

Часто винні у самоправстві навіть не пробують звернутися до суду або правоохоронних органів для вирішення наявного спору законними способами. Основні причини цього полягають у низькому рівні загальної та правової культури, зневірі у можливостях правоохоронної системи. Натомість небагато випадків, коли б особа вдавалась до самоправних дій через невиконання винесеного на її користь судового рішення (менше 10% вивчених справ). В абсолютній більшості випадків самоправство носило ситуативний характер, а заздалегідь самоправні дії готувалися лише у 17% випадків.

При провокуючій КЖС поведінка потерпілого об'єктивно має віктимний характер, провокуючи винного на вчинення самоправних дій. Прикладом може бути наступна справа. К., яка працювала реалізатором в магазині свого колишнього співмешканця П., самовільно забрала продукти на суму 500 грн., оскільки він вчасно не заплатив їй за роботу. В цьому випадку дії потерпілого мали протиправний характер, спровокувавши К. на вчинення зазначених самоправних дій.

Волокітін А.В., здобувач кафедри
кримінального права НАВС

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ВЧИНЕНІ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Досвід зарубіжних країн в сфері регулювання відповідальності службових осіб суперечливий та мінливий. Порушення службових обов'язків з боку їх носія закріплені в більшості кримінально-правових актах держав в тій чи іншій мірі. В більшості випадків вони об'єднані в особливі групи злочинів по принципу їх суб'єкта.

В кримінальному законодавстві більшості розглядуваних країн наявні певні визначення службової особи як суб'єкта злочинів. Воно розміщене в Загальній частині КК ФРН, Швейцарії, Голландії, Іспанії, Швейцарії, Японії, КНР, а також в КК штату Нью-Йорк; або в Особливій частині – КК Швеції. З урахуванням особливостей перекладу, саме термін «службова особа» наявний в кодексах ФРН, Франції, Іспанії. Кримінально-правові акти інших країн оперують поняттями «публічний службовець» (США, Голландія), «публічна службова особа» (Великобританія, Японія), «особа, яка здійснює державні функції або повноваження» (Данія, Швеція), «чиновник» (Швейцарія), «державний працівник» (КНР).

Найбільш близьким до поняття службової особи у вітчизняному законодавстві являється визначення «публічної службової особи» в КК ФРН 1871 року, а також в КК Японії 1907 року, на підготовку якого великий вплив здійснив приклад німецького кримінального законодавства. Вони використовують в роз'ясненні термінів критерії здійснення особою особливих службових повноважень або завдань, а також вказують місце їх здійснення або конкретних осіб, які їх виконують. Як впливає норми закону, службова особа – це особа, наділена державою

визначеними правами і обов'язками у сфері виконавчої і судової влади. В той же час, це будь-який службовець, уповноважений вступати в державно-правові відносини за посадою. І на кінець, це і така особа, яка не належить ні до першої, ні до другої групи, але займається реалізацією державного управління в будь-якій установі.

Відповідальність за службові злочини передбачена і американським кримінальним законодавством – як в федеральних правових джерелах, так і в КК окремих штатів.

КК Швейцарії 1937 р. близький до КК Голландії в сфері регулювання норм про службові злочини. Його розділ 18 присвячений злочинним діянням проти службових і професійних обов'язків, в якому відображені як загальні склади службових зловживань – зловживання службовим становищем, невірне виконання службових обов'язків, отримання хабара, підроблення документів, так і окремі випадки зловживань осіб, які належать до певних професій.

Як і в КК України, використовується ознака можливості визнання суб'єктами злочинів осіб, які тимчасово займаються реалізацією публічних обов'язків. В цьому питанні прослідковується певна схожість і з КК ФРН, однак в останньому особи, спеціально уповноважені на виконання публічних обов'язків, являються окремою групою суб'єктів і до службових осіб (чиновників) не відносяться.

Аналіз законодавства виявляє схожість кола осіб, які несуть відповідальність за службові злочини в зарубіжних країнах, з особами, визнаними службовими за КК України. Найбільш близькими в цьому значенні визначеннями даних суб'єктів являються трактовка службової особи в КК ФРН, перелік осіб, які притягаються до кримінальної відповідальності за хабарництво в КК Швеції. В той же час, виглядає найбільш прийнятним найменування даних суб'єктів як «службових осіб», закріплене в нормах вітчизняного законодавства та прийняте правоохоронною практикою.

Герасименко Л.В., кандидат юридичних наук, доцент, начальник кафедри економічної безпеки НАВС;

Влашицька М.В., магістр кафедри кримінального права НАВС

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТУ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

Проблема визначення об'єкта злочину є однією з основних у кримінальному праві, оскільки саме об'єкт дозволяє розкрити соціальну сутність злочину, з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежування його від суміжних суспільно небезпечних посягань.

Родовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 259 КК України “Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності”, є громадська безпека як значна соціальна цінність, тобто стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від негативних наслідків явищ соціального, природного або техногенного характеру, а також підтримка достатнього рівня такої захищеності для нормального їх функціонування. Аналіз чинного кримінального законодавства України дає підстави зробити висновок, що громадську безпеку як родовий об'єкт кримінально-правової охорони диференційовано на ряд видів цієї безпеки, котрі слід вважати видовими об'єктами кримінально-правової охорони. Безпека, про яку йде мова у цьому розділі – не що інше як самостійний вид більш широкого, родового явища – громадської безпеки. На жаль, законодавець термінологічно не відокремив цей вид громадської безпеки серед інших. На нашу думку, до

назви вказаного виду безпеки, а відповідно і розділу IX Особливої частини КК України, слід залучити широковживаний доктриною кримінального права термін “загальна громадська безпека”. Отже, громадська безпека як родовий об’єкт кримінально-правової охорони розподілена сьогодні у кримінальному законодавстві України на три самостійних види: загальна, виробнича та транспортна, котрі є видовими об’єктами кримінально-правової охорони.

Безпосереднім об’єктом злочину, передбаченого ст. 259 КК України, є загальна безпека, яка розглядається як цінність, що втрачається тільки від одного злочину – завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об’єктів власності. Термінологічно це поняття співпадає з поняттям загальної безпеки як видовим об’єктом. За обсягом, змістом, сутністю вони не співвідносні, оскільки загальна безпека як видовий об’єкт – це суспільні відносини, що потерпають не тільки від одного злочину, а від цілого виду тотожних злочинів, які перераховані у розділі IX КК України.

Додатковим безпосереднім об’єктом злочину є ті суспільні відносини, яким завдається шкода поряд з основним об’єктом злочину, так би мовити, “попутно”. Злочин, передбачений ст. 259 КК України, окрім громадської безпеки завдає шкоди або ставить під загрозу й інші суспільні відносини, котрими є додатковими безпосередніми об’єктами цього злочину. Сюди можна віднести такі суспільні відносини, як життя та здоров’я громадян, власність, порядок управління. Однак життя та здоров’я громадян будуть додатковими об’єктами злочину тільки у тому випадку, коли у діях винної особи відсутній умисел на позбавлення життя та заподіяння шкоди здоров’ю громадян. Додатковий об’єкт злочину, що розглядається, є факультативним, оскільки цінності, що його утворюють, зазнають шкоди не в усіх випадках вчинення цього злочину.

Чітка визначеність видів громадської безпеки та ієрархії об'єктів кримінально-правової охорони породжує питання про відповідність назви розділу IX та ст. 259 КК України та їх змісту. Назва цього розділу охоплює собою зміст родового об'єкта кримінально-правової охорони, тоді як у розділі IX йдеться про охорону видового об'єкта – загальної громадської безпеки, тому, на нашу думку, цей розділ Особливої частини КК України слід назвати “Злочини проти загальної громадської безпеки”, а назву ст. 259 КК України “Завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності ” – скоротити та привести у відповідність до назви цього розділу. Громіздка і не точна назва статті гальмує швидке сприйняття та розуміння цього злочину під час теоретичного вивчення та практичного застосування. Тому пропонуємо викласти назву статті в такій редакції: “Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці”.

Гришук Г. М.,
аспірант кафедри кримінального права і
процесу Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

ЕЛЕМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ

Для позначення специфічного комплексу правових засобів, спрямованого на регулювання правових відносин права наука зазвичай використовує термін «механізм правового регулювання». Оскільки екстрадиційні відносини характеризуються низкою особливостей, можна говорити і про існування механізму правового регулювання екстрадиції, який має свою структуру. Даний механізм має низку характеристик, які потребують окремого пояснення. Однією з його

властивостей є те, що він належить до тих систем, в яких взаємодія елементів характеризується умовною поетапністю впливу одного елемента на інший, в результаті чого з'являється новий елемент, наділений іншими у порівнянні із попереднім елементом властивостями.

Елементами механізму правового регулювання екстрадиції виступають екстрадиційні норми, екстрадиційні правовідносини, акти застосування екстрадиційних норм та акти реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Крім того, як самостійний компонент механізму правового регулювання екстрадиції можна розглядати юридичні факти.

У межах механізму правового регулювання екстрадиції юридичними фактами виступають різні за своїм характером та змістом життєві обставини, які передбачені екстрадиційними нормами як підстави виникнення, зміни та припинення екстрадиційних правовідносин. Особливістю даного механізму є участь в його функціонуванні як окремих життєвих обставин, так і їх поєднань – комплексів фактів, зокрема фактичних складів, які в механізмі правового регулювання екстрадиції переважно проявляють себе на рівні підстави виникнення екстрадиційних правовідносин.

Обов'язковим компонентом механізму правового регулювання екстрадиції виступають екстрадиційні норми. Встановлюючи межі дозволеної і необхідної поведінки учасників екстрадиційних відносин, наділяючи їх при цьому правами та обов'язками, екстрадиційні норми фактично виступають тим єдиним в механізмі правового регулювання екстрадиції засобом, який визначає інші його компоненти, їх природу та зміст, наприклад, юридичних фактів – обставин, з якими пов'язується виникнення, зміна та припинення екстрадиційних правовідносин.

Основним засобом поширення дії екстрадиційних норм на конкретну життєву ситуацію, коли виникає необхідність співробітництва держав з метою уможливлення подальшої реалізації охоронних кримінально-правових відносин, стороною

яких є одна із держав, шляхом видачі особи, що порушила кримінально-правову заборону, є екстрадиційні правовідносини.

Ще одним обов'язковим компонентом механізму правового регулювання екстрадиції є акти застосування екстрадиційних норм. Такого роду акти конкретизують загальні вимоги норми, щодо певних умов та осіб, точно у відповідності із особливостями юридичного факту визначають права та юридичні обов'язки конкретних суб'єктів права. Попередній аналіз нормативної основи механізму правового регулювання екстрадиції основними різновидами актів застосування екстрадиційних норм, критерієм виділення яких є характер індивідуально-владних приписів, що утворюють їх (актів) зміст, дозволяє назвати: 1) рішення про екстрадицію особи, прийняте компетентним органом запитуваної держави; 2) рішення компетентного органу запитуваної держави про відмову в екстрадиції.

Акти реалізації прав та обов'язків у механізмі правового регулювання екстрадиції виступають завершальним його компонентом. Вони є тим правовим засобом, за допомогою якого змодельовані в екстрадиційній нормі та конкретизовані в актах застосування цих норм суб'єктивні права та юридичні обов'язки знаходять свій прояв у реаліях життя, втілюючись у поведінці учасників екстрадиційних правовідносин. Таким юридично значимим актом поведінки суб'єктів екстрадиційних правовідносин, здійснюваним у межах, передбачених екстрадиційними нормами, та конкретизованим на рівні правозастосовчих актів, є віддання особи компетентними органами запитуваної держави відповідним органам запитуючої держави. Цього компонента у механізмі правового регулювання екстрадиції може й не бути, коли дана система «діє за участю» такого різновиду акта застосування екстрадиційних норм, як рішення про відмову в екстрадиції особи.

Грудзур О.М., викладач кафедри
кримінального права НАВС,
кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВОА ХАРАКТЕРИСТИКА ЯК ПРОЦЕС ТА РЕЗУЛЬТАТ

Аналізуючи тематику сучасних наукових досліджень з кримінального права, слід констатувати, що значна їх частка, здебільшого та, яка стосується проблем Особливої частини, прямо пов'язується із питанням кримінально-правової характеристики. При цьому сутність самого поняття «кримінально-правова характеристика» не розкривається, а його змістове наповнення, виходячи із структури таких наукових досліджень, є досить різноманітним. У цьому зв'язку й виникає необхідність проведення поглибленого вивчення самої кримінально-правової характеристики та її елементів.

В українській мові характеристика означає опис, визначення істотних, характерних особливостей, ознак когось, чого-небудь. Відтак, кримінально-правовою характеристикою, фактично, є опис кримінально-правових категорій та їх ознак. Проте сам опис може означати і процес описання (пізнання), і вже закріплені існуючі знання. У відповідності з цим, кримінально-правова характеристика може розумітися в двох значеннях як: а) процес або б) результат.

Так, з одного боку, описання ознак кримінально-правових категорій це своєрідний процес, який по суті зводиться до пізнання відповідної категорії, що забезпечується використанням загальнонаукових та спеціально-наукових методів. З іншого боку, такий процес пізнання призводить до свого результату, що втілюється вже в одержаних знаннях про відповідну кримінально-правову категорію. Тобто кримінально-правова характеристика як результат це існуючі і вже описанні знання про кримінально-правову категорію, тоді як кримінально-правова характеристика як процес – це тільки

процес вироблення (одержання) знань про кримінально-правову категорію, які й будуть закріплені та стануть результатом.

З існуючих досліджень кримінально-правової характеристики (праці В.І. Борисова, А.А. Вознюка, А.А. Музики та О.О. Пашенка) випливає, що остання, здебільшого, розглядається як результат, тобто як самі знання про кримінально-правову категорію, а не як процес одержання таких знань. Саме тому окремо хотілося б зупинитися виключно на питаннях розуміння кримінально-правової характеристики як процесу пізнання (одержання знань).

З цієї позиції кримінально-правова характеристика є своєрідною інтеграцією методів наукового пізнання. Іншими словами, процес одержання та описання знань про кримінально-правову категорію передбачає, по-перше, розкладення (розподіл) такої категорії на її елементи, по-друге, дослідження кожного з цих елементів та з'ясування їх ознак, по-третє узагальнення цих елементів та їх ознак і визначення сутності кримінально-правової категорії в цілому. Водночас, все це вимагає гармонійного поєднання та використання таких методів наукового пізнання як: діалектичний, аналізу, синтезу, дедукції, індукції, догматичний, системно-структурний, логіко-семантичний, історично-правовий, порівняльно-правовий та ін.

З огляду на це кримінально-правова характеристика є не просто описанням ознак та елементів кримінально-правових категорій, але й процесом складного наукового пізнання, що дозволяє виробити (одержати) знання про кримінально-правову категорію.

Таким чином, кримінально-правова характеристика повинна розглядатися дещо ширше і не зводиться тільки до описання як результату закріплених знань.

БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 384 КК УКРАЇНИ

Загально визначеним є той факт, що винний при вчиненні завідомо неправдивого показання впливає на предмет відносин і своїми діями порушує або намагається порушити суспільні відносини, тобто завдає їм істотної шкоди.

Проаналізувавши структурні елементи відносин, візьмемо за основу структуру суспільних відносин, що запропонована в кримінально – правовій літературі, яку пропагує більшість вчених: 1) це – суб'єкти (носії) відносин; 2) це – предмет, з приводу якого існують відносини (тобто це те, з приводу чого існують відносини); 3) це – соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність як зміст відносин). Встановлено, що у всіх випадках одним із суб'єктів відносин обов'язково була фізична особа (людина). Це був свідок, потерпілий, експерт, перекладач, працівник органу дізнання, слідчий, прокурор тощо. Проте, це не ставить під сумнів, що учасниками відносин можуть бути з двох сторін і юридичні особи.

У контексті продовження дослідження структури об'єкта складу злочину завідомо неправдивого показання для з'ясування змісту цих відносин істотне значення має предмет досліджуваних відносин. Предметом суспільних відносин є явище природи, суспільства, свідомості, на які спрямована пізнавальна діяльність суб'єкта. Справедливим є твердження, що предметом суспільних відносин є усе те, з приводу чого й у зв'язку з чим існують ці суспільні відносини, а не утворення (фізичне тіло, інформація, тощо), що не самі речі й фізичні тіла є предметом відносин, а саме відносини, з приводу яких люди вступають між собою в той чи інший соціальний зв'язок. Для складу злочину, передбаченого ст. 384 КК, предметом відносин є можливість (умови) для охорони стосунків з отриманням

суб'єктами правдивих показань свідка чи потерпілого, оцінювача стосовно правдивого звіту про оцінку майна, правдивого висновку експерта, правильного перекладу, тобто ті фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий, прокурор, суд, відповідно створені слідчі комісії, органи виконавчого провадження встановлюють правопорушення.

Такий підхід до дослідження предметів відносин полегшить аналіз третього структурного елементу відносин, а саме соціального взаємозв'язку, що справедливо розглядається як зміст самих відносин. Цей зв'язок може проявлятися на рівні індивідуальної взаємодії суб'єктів, у взаємодії людських спільнот, а також індивідуумів із спільнотами. Зовні цей соціальний зв'язок проявляється, як показує вивчення названих кримінальних справ і нормативної бази, в таких формах діяльності: в процесуальному порядку попередження (присязі) свідка, потерпілого, оцінювача, експерта і перекладача про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань свідка, потерпілого, оцінювача про завідомо неправдивий звіт про оцінку майна, дачі завідомо неправдивого висновку експертом, дачі завідомо неправильного перекладу.

Дослідивши структуру суспільних відносин (об'єкта) та маючи визначення предмета складу злочину завідомо неправдиве показання можна запропонувати формулювання об'єкта, складу злочину, передбаченого ст. 384 КК. Цим основним безпосереднім об'єктом складу злочину завідомо неправдиве показання виступають суспільні відносини, що забезпечують умови (стосунки) з охорони належного отримання суб'єктами провадження: правдивих показань свідка чи потерпілого, правдивого звіту оцінювача про оцінку майна, правдивого висновку експерта, правильного перекладу від перекладача. Натомість додатковим безпосереднім об'єктом цього складу злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Зяблицька Н.В., студентка
магістратури НАВС

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРАВИЛ І ПРИЙОМІВ ТЛУМАЧЕННЯ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Неправильне тлумачення або таке, яке здійснене не за відповідними правилами, не має права на використання. Дійсно, якщо під час тлумачення не керуватися загальним принципом: якщо твердження логічно необхідне, то воно істинне, а керуватись правилами тлумачення, то користь від нього буде беззаперечною.

Як зазначено у філософській енциклопедії, правило – в найпростіших випадках це речення виду: (при якихось умовах) дозволяється (чи вимагається) здійснити (чи не здійснити) таке (дії чи бездіяльність). Ці найпростіші правила, або приписи, називаються, відповідно, дозволами або вимогами (наказами); вимоги не вчиняти дії називаються заборонами цієї дії. Складні правила утворюються шляхом тих чи інших приписів, які застосовуються до інших приписів або їх списків.

На думку юристів, правила – різновид підзаконних нормативно-правових актів, які приймаються (затверджуються) в установленому порядку компетентними державними органами або посадовими особами з метою встановлення єдиного порядку організації здійснення певної діяльності чи окремих дій, єдиних вимог до поведінки учасників правовідносин у відповідній сфері.

Таким чином різноманітні види діяльності будуються на основі закріплених на відповідному рівні правил, що ж до такої діяльності як тлумачення, зокрема системного тлумачення кримінального закону, то тут відсутні будь-які закріплені правила. Правозастосувач у даному випадку радше керується правилами логіки або інтуїцією під час тлумачення кримінального закону, що не може підтримуватися науковцями.

З огляду на особливості системного тлумачення закону про кримінальну відповідальність, вплив на нього законів формальної логіки та тісного зв'язку із іншими способами тлумачення вважаємо за необхідне виокремити такі види правил системного тлумачення закону про кримінальну відповідальність:

- правила, які впливають із системних та системоутворюючих зв'язків кримінального закону,

- правила, які впливають із використання законів формальної логіки у системному тлумаченні кримінального закону,

- правила, які впливають із співвідношення тлумачення з іншими способами тлумачення кримінального закону.

Окрім наявності правил системного тлумачення кримінального закону, істотною ознакою такого способу тлумачення є наявність притаманних йому прийомів. Як відомо, прийом – це спосіб виконання або здійснення чого-небудь; метод дослідження, вивчення чого-небудь.

Аналіз поглядів різних дослідників з даного приводу, щодо системи закону про кримінальну відповідальність та законодавства загалом дав підстави сформулювати такі прийоми системного способу тлумачення:

1) встановлення місця норми в системі кримінального закону – під час даного прийому правозастосувач встановлює, до якої частини КК, інституту кримінального закону належить норма, що потребує тлумачення. Необхідність використання даного прийому пояснюється потребою врахування структури кримінального закону. Адже норми Загальної частини КК України, як відомо, мають загальний характер і можуть перебувати у зв'язку із будь-якою структурною складовою Особливої частини; найтісніші зв'язки певного інституту кримінального закону можуть знаходитись у межах самого інституту тощо;

2) встановлення інших норм, які перебувають у взаємозв'язку із нормою, що потребує тлумачення, на основі

системоутворюючих зв'язків. Будь-який нормативно-правовий акт, у тому числі і кримінальний закон, має свою структуру. Крім цього, ще однією властивістю кримінального закону є те, що він є системою. Існування системи обумовлюється існуванням системоутворюючих зв'язків. Законодавець розмістив норми кримінального закону у його структурних частинах з огляду на ряд обставин: технічні особливості КК; коло відносин, які вони регулюють або охороняють; функції, які вони виконують та ін. із врахуванням зв'язків, які наявні всередині кримінального закону як системи;

3) встановлення інших норм, які перебувають у взаємозв'язку із нормою, що потребує тлумачення, на основі системних зв'язків. Окрім системоутворюючих зв'язків кримінального закону, які ще можна назвати внутрішніми, кримінальний закон має і зовнішні зв'язки, оскільки він є структурною частиною більшої системи – системи законодавства. Структурні частини кримінального закону або його приписи перебувають у зв'язках із структурними частинами законодавства і формуються із врахуванням кола суспільних відносин, які вони регулюють;

4) встановлення юридичної сили всіх норм, які перебувають у зв'язку із нормою, що потребує тлумачення. Без встановлення юридичної сили норм, які перебувають у зв'язку із нормою, що потребує тлумачення, немає можливості обґрунтувати використання тої чи іншої норми під час тлумачення;

5) зіставлення, порівняння і розмежування норм, які перебувають у зв'язку із нормою, що потребує тлумачення. Використовуючи цей прийом правозастосувач має можливість виявити чи реально із використанням певних зв'язків витлумачити норму, що потребує тлумачення; зрозуміти, чи повною мірою здійснене тлумачення, чи виникає необхідність у застосуванні додаткових прийомів або способів тлумачення. Крім цього, виникає можливість встановлення протиріч або суперечностей між нормами однієї чи різних юридичних сил.

Таким чином, лише встановлення норм, які перебувають у зв'язку з приписом кримінального закону під час його системного тлумачення, ще не дає підстав для негайного їх використання у цьому тлумаченні. Тому, якщо і є системний зв'язок між приписом кримінального закону та нормативно-правовим актом, використовувати його слід, лише ретельно проаналізувавши таку можливість.

Комарницький М.М., здобувач
кафедри кримінального права НАВС

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА ПОСЯГАНЬ НА ОСІБ ТА ЇХ БЛИЗЬКИХ РОДИЧІВ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СЛУЖБОВОГО ЧИ ГРОМАДСЬКОГО ОБОВ'ЯЗКУ

Кримінальна відповідальність за злочини проти осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку передбачена різними нормами закону про кримінальну відповідальність. Така ознака неодноразово використовується законодавцем і включена не тільки як основна в окремих складах злочинів (ст.ст. 112, 157, 342-350, 352, 376-379, 397-400, 443 КК України), але й як кваліфікуюча (п. 8 ч. 2 ст. 115, ч. 3 ст. 296 КК України). Крім того вказана обставина виступає не тільки як інструмент в руках законодавця (закріплена як ознака складу злочину), але й як інструмент в руках суду (є обтяжуючою обставиною, яка враховується при призначенні покарання (п.4 ч.1. ст. 67 КК України)).

Така велика кількість кримінально-правових норм закону про кримінальну відповідальність, яка по суті враховує в конструкції одну й ту ж саму ознаку, хоча і в різних значеннях, яка підвищує суспільну небезпечність діяння та посилює відповідальність, але в багатьох випадках має різні характеристики, з одного боку дає можливість об'єктивно

оцінити небезпечність діяння, а з іншого боку неоднозначно розуміється в теорії кримінального права та викликає труднощі в правозастосовній практиці.

Історія кримінального законодавства України свідчить про підвищену увагу законодавця до кримінально-правової охорони осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку. Така увага обумовлена закономірними процесами розвитку і нормального існування цивілізованого суспільства, в якому держава виступає управлінським механізмом, який регулює життєдіяльність суспільства в різних сферах його існування. У свою чергу таке регулювання здійснюється через уповноважених державою осіб, які й потребують кримінально-правового захисту як гарантії їх безпеки та діяльності.

Об'єктивна потреба сучасної практики боротьби зі злочинами проти осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку, зумовлює необхідність детального аналізу таких складів, їх кваліфікаційних особливостей, критеріїв відмежування від суміжних складів злочинів з позицій сучасних умов та наукових досягнень.

Виходячи з викладеного, необхідність з'ясування суспільної небезпеки посягань на осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку, з одного боку, викликана негайною необхідністю забезпечення належного рівня кримінально-правової охорони осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку, а з іншого проблемами правозастосовчої практики (оперативно-розшукової, слідчої та судової) у науково-обґрунтованих методичних рекомендаціях з питань підвищення ефективності кримінально-правової протидії злочинам проти осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку.

Все це повинно посприяти тому, щоб на основі сучасних теоретичних концепцій кримінально-правової науки розробити

рекомендації, що дозволять підвищити ефективність кримінально-правової протидії злочинам проти осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку, як шляхом внесення змін до діючого кримінального законодавства так і покращення стану правозастосовчої діяльності у цій сфері судовими, правоохоронними та правозахисними органами.

Кузнецова Л.О., старший викладач
кафедри кримінального права НАВС,
кандидат юридичних наук

ОФІЦІЙНЕ ОПРИЛЮДНЕННЯ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Особливості дії закону про кримінальну відповідальність у часі є однією з маловивчених проблем в теорії кримінально-правової науки. Тому предметом даного дослідження стало питання офіційного оприлюднення закону про кримінальну відповідальність.

Як відомо, згідно ч. 1 ст. 57 Конституції України: «Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом» [1]. Тобто Основний Закон визначає загальний порядок ознайомлення населення з прийнятим нормативно-правовим актом. Однак є важливий момент, що цей порядок повинен встановлюватися у законі.

Пригадаймо, що законодавець вже раніше робив спроби чітко врегулювати такий порядок в законопроекті «Про нормативно-правові акти», який був поданий народним депутатом України Ю.Р. Мірошніченко та зареєстрований 1 грудня 2010 р. №7409 (до речі, прийнятий у першому читанні). Зокрема, ч. 1 ст. 50 вказаного проекту визначила перелік

офіційних друкованих видань, в яких здійснюється офіційне опублікування нормативно-правових актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади та інших державних органів: газети «Голос України» та «Урядовий кур'єр», бюлетені «Офіційний вісник Президента України», «Відомості Верховної Ради України», «Офіційний вісник України», що видається Міністерством юстиції України, а також інші видання, визначені відповідно Верховною Радою України, Президентом України та Кабінетом Міністрів України» [2]. Слід зауважити, що даний законопроект так і не був остаточно ухвалений парламентом.

Виникає питання, чим керуватися, якщо профільного закону з цього питання не існує? В теорії кримінального права є загальноприйнятою позиція (хоча й сумнівна), що слід дотримуватися Указу Президента України «Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності» від 10 червня 1997 р. [3, с. 16]. Стаття 1 цього Указу визначає перелік офіційних видань [4], який відповідає ч. 1 ст. 50 вказаного законопроекту. На перший погляд, усі питання вирішені до прийняття відповідного закону про нормативно-правові акти.

До того ж пам'ятаємо, що однозначно такими джерелами не є сайт Верховної Ради України, інші державні чи комерційні сайти. Також існує міф у співробітників правоохоронних органів, що офіційним джерелом кримінального законодавства є книги різних видавництв з текстом закону про кримінальну відповідальність – «Кримінальний кодекс України», в яких на першій сторінці вказано, що це є «офіційний текст». Насправді, це комерційний трюк окремих видавництв, які намагаються видати бажане за дійсне. Окремі, більш «свідомі» видавництва пишуть, що текст закону лише «відповідає офіційному тексту».

Однак не всім фахівцям та практикам, на жаль, є відомий Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 р. У ч. 1 ст. 139 цього акту визначений офіційний порядок оприлюднення, зокрема законів, які приймаються

Верховною Радою України: «Підписані Президентом України закони публікуються в газеті «Голос України» та у «Відомостях Верховної Ради України». Публікація законів у цих друкованих засобах масової інформації вважається офіційною» [5].

Виникає питання, а чи можуть зміни до КК України офіційно оприлюднюватися в інших виданнях («Урядовий кур'єр», «Офіційний вісник Президента України», «Офіційний вісник України»), згідно ст. 1 Указу Президента України від 10 червня 1997 р. На мою думку, слід керуватися, по-перше положеннями Конституції України, яка визначає, що це порядок передбачений в законі; по-друге, юридична сила закону є вищою ніж указу.

Тому офіційним джерело оприлюднення законів (зокрема, про внесення змін до КК України) є лише такі видання: «Голос України» та «Відомості Верховної Ради України».

Отже для усунення різних дискусій, явних непорозумінь при тлумаченні норм Конституції України та інших нормативних актів щодо офіційного оприлюднення законів, вважаю доцільним прийняти законопроект «Про нормативно-правові акти» і узгодити його з чинним Законом України «Про Регламент Верховної Ради України».

Список використаних джерел

1. Конституція України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print1365802520582129>

2. Про нормативно-правові акти : проект Закону України від 1 грудня 2010 р. №7409 / Ю. Р. Мірошніченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до законопроекту : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id

3. Савченко А. В. Кримінальне право України. Загальна частина (у схематичних діаграмах) : навч. посіб. / Савченко А. В., Шуляк Ю. Л. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 156 с.

4. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності : Указ Президента України від 10 червня 1997 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до указу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/503/97>

5. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лютого 2010 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

Кулик С.Г., аспірант кафедри кримінального права Інституту права ім. Володимира Сташиса Класичного приватного університету

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ МОРАЛЬНІСТІ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ (СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ)

Посягання на моральність не раз виступали об'єктом дослідження кримінально-правової науки, проте останнім часом все більше уваги сконцентровано на вивченні та аналізі даної категорії суспільно небезпечних діянь саме в рамках предмету кримінології.

Вчинення злочинів проти моральності охоплюється статтями 297 – 304 Кримінального кодексу України (далі – КК України). Зосереджуючи свою увагу на сучасному стані кримінологічних здобутків вивчення вищезазначених суспільно небезпечних діянь, не можна обійти увагою значні теоретичні надбання кримінально-правової науки в даній сфері, яке формують дисертаційні дослідження І.О. Бандурки, С.Ф. Денисова, В.В. Кузнецова, Л.С. Кучанської, А.В. Ландіної, С.П. Репецького, О.П. Рябчинської, П.П. Сердюка.

У період з 2002 по 2014 роки кримінологічним проблемам запобігання злочинам проти моральності було присвячено сім (7) дисертаційних досліджень на рівні кандидатських робіт, що

набагато менше порівняно із дослідженнями цієї ж категорії злочинів у сфері кримінально-правової науки. Серед них роботи наступних вчених:

– В.В. Вітвіцька. Кримінологічні проблеми попередження злочинних посягань на моральний і фізичний розвиток неповнолітніх (статті 300, 301, 302, 304 КК України), 2002 р.

– О.П. Рябчинська. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (статті 300, 301 КК України), 2002 р.

– П.П. Сердюк. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості (стаття 300 КК України), 2005 р.

– Н.О. Горб. Наруга над могилою: кримінально-правовий та кримінологічний аналіз (стаття 297 КК України), 2005 р.

– Т.А. Шевчук. Сутенерство та втягнення особи в заняття проституцією: кримінологічна характеристика та запобігання (стаття 303 КК України), 2011 р.

– Р.В. Асейкін. Посягання на об'єкти культурної спадщини: кримінологічна характеристика та запобігання (статті 298, 298¹ КК України), 2012 р.

– О.О. Соловей. Кримінологічна характеристика та запобігання дитячій порнографії в Україні (стаття 301 КК України), 2012 р. та ін.

З вищевказаного переліку видно, що майже половина робіт мають комплексний кримінально-правовий та кримінологічний характер (містять як кримінально-правову так і кримінологічну характеристику), інша половина – дослідження в рамках виключно предмета кримінології, при чому останні відносяться до більш раннього періоду 2011-2012 рр.

Серед названих, переважають наукові праці, присвячені злочинам проти моральності, що посягають на суспільні відносини в сфері сексуальних стосунків (статті 301-303 КК України).

Натомість недостатньо кримінологічних досліджень злочинів проти моральності, які посягають на основні моральні принципи у сфері духовного й культурного життя суспільства (статті 297-299 КК України).

Слід констатувати, що на даному етапі в Україні немає робіт із кримінологічного дослідження жорстокого поводження з тваринами (299 КК України) та втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (304 КК України).

Крім того, відсутнє комплексне дослідження, у якому проходилося б кримінологічна характеристика всіх злочинів проти моральності, їх детермінації та шляхів запобігання. Остання й стала метою дослідницької роботи автора статті.

Такий вибір зумовлений намаганням зрозуміти кримінологічну природу злочинів проти моральності, соціальна небезпека яких пояснюється не стільки їх кількістю, скільки специфікою шкоди. Остання завдається не окремій людині, а всьому суспільству загалом, уражає різні сфери суспільного життя, має незворотній характер, здатна поставити під загрозу найважливіші традиційні моральні цінності, зумовлює агресивність і насилля щодо оточуючих, призводить до створення сприятливого середовища для вчинення нових, більш тяжких злочинів (убивств, розкрадань, звалтувань, насильницьких дій сексуального характеру та ін.). У цьому зв'язку постає завдання більш якісного аналізу причин та умов вчинення злочинів проти моральності, а найголовніше розробки та пошуку ефективних шляхів запобігання ним, які можна реально реалізувати в сучасних соціально-політичних та економічних умовах.

Ковганюк В., студентка
Чорноморського державного
університету ім. Петра Могили

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ОСОБИ

Основними завданнями, що постають перед державою, юридичною наукою на сучасному етапі складних економічних та політичних перетворень особливе місце займає розробка питань, пов'язаних з охороною особи та забезпеченням дотримання прав і свобод громадян. Найвищим рівнем охорони громадян є кримінально-правовий захист, який забезпечує можливість застосування найбільш суворих санкцій до осіб, що заподіюють суттєву шкоду фізичному, моральному, а також соціальному розвитку як дорослих, так і підростаючого покоління.

Чинне кримінальне законодавство України містить близько 340 основних діянь, які мають кваліфікаційні ознаки злочину. Але, уявивши наслідки цих злочинів, стає зрозуміло, що з них лише невелика кількість є тяжкими та такими, що приносять багато болю, страждань та навіть повністю ламають чи змінюють життя.

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи хвилюють людство впродовж багатьох століть, адже саме ці злочини, крім тяжких фізичних травм, залишають у свідомості потерпілої особи та її близьких і рідних негативні спогади, які залишаються на все життя.

Виокремлення в Особливій частині Кримінального кодексу України 2001 року розділу IV, присвяченого злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, будучи історично і науково обґрунтованим кроком, засвідчує посилення уваги з боку держави до стану сексуальних відносин у суспільстві, узгоджується зі ст. 29 Конституції України, яка

проголошує, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість. Разом з тим законодавча регламентація кримінальної відповідальності за вказані злочини не позбавлена проблем.

Стосовно злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи в юридичній літературі укорінився термін “статеві злочини”. Так, Я. М. Яковлев, Б. В. Даніельбек у своїх працях визначають статеві злочини, як “передбачені кримінальним законом суспільно небезпечні діяння, які мають сексуальний характер, посягають на нормальний уклад статевого відносин, вчиняються умисно для задоволення своєї чи чужої потреби”.

Об’єктом таких злочинів є статева свобода особистості (право повнолітньої і психічно нормальної особи обирати собі партнера для статевого зносин і не допускати у сфері статевого спілкування будь-якого примусу) або статева недоторканість неповнолітніх (абсолютна заборона вступати у статеві контакти з особою, яка в силу певних обставин не є носієм статевої свободи, всупереч її справжньому волевиявленню). Потерпілими від статевого злочинів можуть бути жінки і чоловіки, неповнолітні та малолітні як чоловічої, так і жіночої статі.

Об’єктивна сторона характеризується протиправними діями винних. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості сконструйовані як злочини з формальним складом. Злочин вважається закінченим з моменту вчинення винним самого діяння і не потребують настання певних шкідливих наслідків. Кваліфіковані склади в ст. 152, 153, 155 ККУ містять вказівки на наслідки від здійснених дій, тобто відносяться до матеріальних. Для правильної кваліфікації необхідно встановлення причинного зв’язку між діями винних та наслідками.

Суб’єктивна сторона характеризується умисною формою вини, причому умисел може бути лише прямим. Мотиви – частіше сексуальної спрямованості, але можуть бути й інші,

наприклад, побутова помста, за наймом та інші. Їх встановлення за конкретним складом враховується для кримінологічної характеристики особистості злочинця та індивідуалізації покарання.

Козаченко Т.П., курсант НАВС

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА В 30-Х РОКАХ

Для розвитку кримінального права 30-х років характерним були жорсткі заходи покарання. В цьому ракурсі перш за все слід назвати постанову ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 року "Про охорону майна державних підприємств колгоспів та кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності", яка ввійшла в історію кримінального законодавства як Закон від 7 серпня 1932 року. Його було прийнято за ініціативою Сталіна. Юридична преса того часу, називаючи цей закон історичним, цитувала слова Л. Кагановича про те, що "такі закони живуть десятки і сотні років". Закон від 7 серпня 1932 року розглядав будь-якого злочинця, який посягав на громадську власність, ворогом народу, а боротьбу з такими злочинами оголошував головним обов'язком кожного громадянина.

Відповідно до цього законодавчого акта розкрадання соціалістичної (державної і колгоспно-кооперативної) власності каралося розстрілом, а за "пом'якшуючих обставин" – позбавленням волі на термін не менше 10 років з конфіскацією всього майна. До таких злочинців не могла застосовуватися амністія. За жменю зерна, принесеного з поля голодуючій сім'ї, колгоспник діставав термін у концтаборах.

В ряді районів України справа дійшла до того, що Закон від 7 серпня 1932 року застосовувався навіть у випадках зрізання колосків одноосібниками на власному полі. У народі цей драконівський акт охрестили "законом про п'ять колосків". Широка практика застосування цього закону потягнула за собою

різкий ріст кількості засуджених. Тільки за неповні п'ять місяців після його прийняття було засуджено 54645 чоловік, з них 2110 – до найвищої міри покарання.

Закон від 7 серпня 1932 року встановлював кримінальну відповідальність не тільки за розкрадання соціалістичної власності, а й за анти колгоспну агітацію, насильство та загрозу насильства щодо колгоспників. Міра покарання – позбавлення волі терміном від 5 до 10 років.

Ряд нормативних актів було спрямовано на боротьбу з господарськими злочинами, приватногосподарською діяльністю та спекуляцією. Так, постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 14 лютого 1930 року в КК УСРР була внесена ст. 153-3, яка встановлювала кримінальну відповідальність за масовий або систематичний випуск промисловими підприємствами недоброякісних виробів. Постановою ВУЦВК і РНК УСРР від 25 грудня 1932 року вносилися зміни в ст. 127 КК УСРР, яка передбачала покарання за спекуляцію. За новою редакцією цієї статті спекуляція каралась позбавленням волі на термін не менше 5 років з конфіскацією всього або частини майна.

На підставі союзного Закону від 8 червня 1934 року ВУЦВК і РНК 20 липня 1934 року прийняли постанову про доповнення КК УСРР рядом статей про зраду Батьківщині. Цю постанову було повністю включено до КК УСРР.

Саме в ці роки в галузі кримінального і кримінально-процесуального права відбулися серйозні деформації, які повністю зруйнували гарантії прав особистості в кримінальному судочинстві.

Лінник В.В., студент
Чорноморського державного
університету ім. Петра Могили

ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ЯК СКЛАД ЗЛОЧИНУ: ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ

Ст. 1 Конституції України проголошує, що Україна є суверенною, незалежною, демократичною, унітарною, правовою державою. У світлі подій, що зараз відбуваються, існує реальна загроза як конституційному ладу, так і територіальній цілісності нашої держави. Ця загроза походить ззовні, але і у всередині держави відбуваються руйнівні процеси.

08.04.2014 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України» (далі – КК України), яким доповнила кодекс статтею 114-1 «Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань».

Формулювання даної статті наступне: «Перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років». Але тут необхідно з'ясувати декілька моментів.

Слід погодитися з думкою Усенка І. Б., що поняття «законна діяльність» – занадто широке визначення, яке потребує певного обмеження. Наприклад, законною є діяльність Збройних Сил України не лише у військовій, а й у господарській сферах, що навряд чи повинно тягнути на покарання від 5 до 8 років. Тому для більш правильного і точного тлумачення необхідно визначити конкретні форми перешкодження і саме якій діяльності.

Згідно зі ст. 114-1 КК України часом вчинення даного злочину є особливий період. Але Кримінальний кодекс України

не дає визначення цьому поняттю і тому для його визначення слід звернутися до ст. 1 Закону України «Про оборону України» та ст. 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Кваліфікуючі ознаки злочину, за ч. 2 ст. 114-1 КК України – те саме діяння, яке призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків. На нашу думку, до обтяжуючих обставин слід ще додати «вчинення такого злочину групою осіб за попередньою змовою та вчинення цього злочину службовою особою».

Таким чином, норма, передбачена ст. 114-1 КК України, має бланкетний характер і для повного і точного встановлення всіх ознак складу цього злочину, необхідно звернутися не тільки до КК України, а й до нормативно – правових актів, які регулюють діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період. У зв'язку з тим, що зараз вчинюється чимало злочинів проти основ національної безпеки, правильне тлумачення і застосування розглянутої норми і відмежування її від інших складів злочину набуває особливого значення.

Липко І.В., курсант НАВС

ВПЛИВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ НА КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Велика Вітчизняна війна 1941–1945 рр. – стала серйозною перевіркою як для нашого народу, так і для самої держави. Це період історії держави й права коли країна змушена була перебудовуватися на військовий лад. У зв'язку з цим серйозну перевірку пройшло законодавство, не стало й винятком кримінальне законодавство.

Особливо суворий правовий режим запроваджувався під час загрози захоплення території противником (наприклад, його було введено у Москві 20 жовтня 1941 року).

До складу кримінального законодавства періоду війни входили як тимчасові норми, які передбачають кримінальну відповідальність за злочини, небезпечні лише у військових умовах (наприклад, поширення паніки), так і норми про відповідальність військовослужбовців гітлерівської Німеччини за воєнні злочини на тимчасово окупованих територіях.

Так, Указ Президії Верховної ради СРСР від 6 липня 1941 р. за поширення у військовий час хибних чуток, що спричиняли тривогу серед населення, встановлював таку кримінальну відповідальність як ув'язнення терміном від 2 до 5 років, якщо ці дії за своїм характером не тягли за собою згідно із законом тяжчі покарання. Указ Президії Верховної ради СРСР від 19 квітня 1943 р. вводив нові види покарань у радянське кримінальне право – страту через повішення і заслання на каторжні роботи з термін від 15 до 20 років у відношенні злочинів, скоєних німецько-фашистськими загарбниками та їх посібниками.

Указ Президії Верховної ради СРСР від 2 травня 1943 р. вводив кримінальну відповідальність військових начальників за незаконне нагородження. Втрата прапора військових частин сприяла розформуванню цієї частини, а винні підлягали суду військового трибуналу.

Встановлювалась відповідальність за незаконне зберігання зброї особам, жителям звільнених територій України і тим особам, котрі не здали трофейну зброю. Спекуляція отримала значне розширення у визначенні складу злочину у воєнний час. Відповідальність за неї зросла в кілька разів.

Також необхідно зазначити в перед воєнний період була посилена і кримінальна відповідальність за порушення трудової дисципліни. Відповідно до Указу Президії Верховної ради СРСР від 26 червня 1940 р. «Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень і заборону самовільного

відходу робітників і службовців з підприємств та шкільних установ» було введено кримінальну відповідальність за прогули чи запізнення на 21 хвилину, і більше. Більшість цих порушників було покарано виправно-трудовими роботами за місцем основної роботи терміном до шести місяців і зі стягненням з зарплати.

Слід також відзначити, що із ще однією особливістю кримінального законодавства періоду війни, було поширення свого роду законодавчої аналогії, про «прирівнюванні» злочинів.

Про розвиток кримінального процесу слід зазначити наступне що Конституція СРСР 1936 р. і закон про судоустрій 1938 р. встановлювали такі принципи кримінального процесу – гласність судочинства, незалежність суддів і підпорядкування їх лише закону, забезпечення обвинуваченому права на захист, що у складі суду беруть участь народні засідателі, ведення судочинства здійснюється мовою союзної, автономної республіки чи автономної області. Але аналіз законодавства показує що саме в період Великої Вітчизняної війни демократичні принципи кримінального процесу та кримінального права ігнорувалися чи порушувалися.

Мазуренко Н.В., курсант НАВС

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ОТРИМАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ

Кримінальна відповідальність за порушення порядку трансплантації органів та тканин людини в науці кримінального права є особливо актуальною, але недостатньо теоретично розробленою що, безумовно, перешкоджає правильному й одноставному застосуванню правоохоронними органами закону про кримінальну відповідальність, а, певною мірою, й

організації належної боротьби з цим злочином. Позитивним є встановлення підвищеної кримінальної відповідальності за незаконну трансплантацію органів та тканин людини, що буде перешкоджати стрімкому розвитку злочинної комерціалізації у цій сфері.

Перша проблема стосується такої галузі, як трансплантація, а саме отримання трансплантаційного матеріалу незаконним шляхом. В кримінальному кодексі України має бути заборона на проведення трансплантації деяких органів і тканин людини, перелік яких необхідно встановити за пропозицією. Міністерства охорони здоров'я у спеціальному нормативному акті. Заборона проведення такої операції має ґрунтуватися на етичних, моральних, психологічних та інших загальнолюдських позиціях. Наступна проблема кримінальної відповідальності торкається незаконного переміщення органів та тканин людини через митний кордон. Чинний кримінальний закон встановлює відповідальність за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, за незаконну торгівлю органами або тканинами людини, за участь у транснаціональних організаціях, які займаються такою діяльністю, але нічого не говорить про переміщення таких матеріалів через митний кордон України. Однак за чинним законодавством, органи й інші анатомічні матеріали не належать до предметів, які заборонено вивозити за кордон. Ця проблема породжує необхідність визначення правового статусу трансплантатів, тільки тоді ця проблема отримає належне правове регулювання.

Наступне коло проблем виникає щодо кримінальної відповідальності за участь в транснаціональних організаціях, які займаються незаконною трансплантацією органів та тканин людини. Частина 5 ст.143 КК України передбачає кримінальну відповідальність за участь у транснаціональних організаціях, які займаються вилученням у людини шляхом примушування чи обману її органів або тканин з метою їх трансплантації або вчиненням таких дій щодо осіб, які перебувають безпорадному стані, в матеріальній чи іншій залежності від винного. Транспланталогія стала галуззю медицини і породила індустрію по постачанню донорськими органами. Тому нелегальний бізнес по постачанню органів та тканин для пересадок приносить

величезні гроші і перемістився в країни третього світу. Донорів часто вбивають заради органів, або ж ними стають діти бідняків, що продають цей товар фактично задарма. Останнім часом значного суспільного резонансу набули виявлені факти незаконного вивезення за межі України анатомічних матеріалів людини. Але ця досить нова для України реальність залишається поки що малодослідженою вітчизняними фахівцями. Очевидно, тому суспільній небезпеці подібних дій ще не дана належна правова, у тому числі кримінально-правова та кримінально-процесуальна оцінка.

На нашу думку, діяльність з трансплантації органів та тканин необхідно легалізувати, що в подальшому дасть змогу зменшити кількість злочинів, вчинюваних у цій сфері. В результаті, буде врятовано як життя багатьох людей, які потребують трансплантації, так і відновлено здоров'я осіб, які виступали донорами.

Михайленко В.П., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат юридичних наук;

Кольба О.С., студентка Київського національного університету культури і мистецтв

ЕВТАНАЗІЯ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Життя людини в цивілізованому світі визнається найвищою цінністю і тому право на життя і на його захист є найважливішим і передбачається в різних галузях законодавства. Проте в даному питанні складається досить парадоксальна ситуація: з одного боку, відбувається зростання цінності життя людини, як особистого немайнового блага, а з другого - знецінення життя кожної окремої людини. Яскравим свідченням зазначеного є обговорення права людини на смерть та проблеми евтаназії фахівцями різних країн. Ще кілька років

тому про це не наважувалися навіть згадувати. І хоча за кордоном проблема обговорюється вже доволі давно й наполегливо, в нашій державі їй не приділяється належної уваги.

З моменту прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. Конвенція про захист прав та основоположних свобод (далі - Конвенція) та практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) визнаються в Україні джерелом права, що вимагає вироблення підходів їх врахування як у теорії права загалом, так і в національному законодавстві в цілому. Тому розгляд проблем, пов'язаних з охороною права людини на життя, що становить першооснову правового статусу людини, є природним та невід'ємним, має абсолютний характер і не підлягає обмеженню.

Сам термін «евтаназія» в XVII ст. ввів англійський філософ Ф. Бекон (1561-1626 рр.), позначивши ним легку й безболісну смерть. Евтаназія (від гр. «eu» - добре й «thanatos» - смерть) - має значення мирної та безболісної смерті.

У XX ст. проблема евтаназії отримала новий зміст і набула міжнародного значення. У жовтні 1987 р. в Іспанії 39 Всесвітня медична асамблея прийняла Декларацію щодо евтаназії, у якій остання як акт навмисного позбавлення життя пацієнта - навіть на прохання його самого або на підставі подібного прохання його близьких - була визнана неетичною. Проте, це не виключає необхідності поважного ставлення лікаря до бажання хворого не перешкоджати перебігу природного процесу вмирання. Першою країною Європи, в якій було легалізовано добровільну смерть стали Нідерланди. Цей процес розпочався в 1973 р., коли голландський суд засудив лікаря, який убив свою матір, до тижня тюремного ув'язнення. Цей випадок став прецедентом для визнання в 1984 р. Верховним судом країни добровільної евтаназії прийнятною. Природний розвиток легалізації цього процесу закінчився ухваленням у квітні 2001 р. відповідного закону про легалізацію евтаназії

(будь-якої з її форм), яким встановлюються обов'язкові для виконання лікарями критерії, за яких існує можливість здійснення евтаназії.

Подібні ідеї мають місце в законодавстві інших країн, зокрема: Бельгія стала другою країною в Європі, що легалізувала евтаназію. Закон набув чинності 23.09.2002 р. і спирався на голландський досвід. У лютому 2013 року парламент Бельгії став замислюватися про розширення прав на евтаназію, зокрема: про право на евтаназію неповнолітнім, оскільки відповідно до Закону «Про припинення життя за бажанням, допомогу в самогубстві», прийнятого у 2002 року це право мають виключно повнолітні люди.

Не менш цікавий досвід щодо даної проблеми можна почерпнути із законодавства Швейцарії, в якому не має конкретного закону щодо евтаназії, але має місце, на наш погляд, певне протиріччя. Так, в Кримінальному кодексі зазначається, що особа, яка вчинила вбивство із співчуття до жертви, не підлягає покаранню (ст.114). Натомість в ст.115 Кодексу вказується, що зазначене діяння, вчинене з егоїстичного мотиву, тягне за собою покарання. Ця стаття, починаючи з 1942 р., застосовувалася тільки одного разу, і тоді її метою було звільнення від покарання особи, яка надала іншій особі знаряддя для здійснення самогубства. Однак допомога у здійсненні самогубства («суїцид, що асистується») у Швейцарії залишається безкарним діянням. Не стала виключенням і консервативна Великобританія. Так, у 2002 р. розглядалася справа Діани Прітті проти Сполученого Королівства, остаточне рішення за якою виносив уже ЄСПЛ. Апеляція цієї жінки про евтаназію з посиланням на п. 1 ч. 2 Закону «Про суїцид» 1961 р., де самогубство не визнається злочином, була відхилена Палатою лордів парламенту Великобританії. Проблема полягала в тому, що через свою хворобу Діана не могла вчинити суїцид без сторонньої допомоги, а згідно з місцевими законами допомога в самогубстві карається чотирнадцятирічним ув'язненням. Діана звернулася до ЄСПЛ з проханням звільнити

її чоловіка від можливого покарання. ЄСПЛ відмовив Діані Прітті в її праві на гідну смерть, мотивуючи це тим, що держава зобов'язана забезпечувати захист життя людини. А отже, ст. 2 Європейської конвенції про права людини не можна тлумачити як таку, що надає особі діаметрально протилежне право, а саме - право на смерть; вона також не може породжувати і право на самовизначення в значенні надання людині права вибирати смерть, а не життя. Ця справа стосується активної евтаназії.

Проте ЄСПЛ у своїй прецедентній практиці фактично визнав право людини на пасивну евтаназію. Зокрема, як зазначає Г.І. Конь, «...при активній формі евтаназії дії медичного працівника кваліфікуються *prima facie* як порушення ст. 2 Конвенції, а у випадку припинення лікування на прохання пацієнта (пасивна форма евтаназії) Європейська Комісія встановила, що такі дії ст. 2 Конвенції не заборонені... проте не можна тлумачити ст. 2 Конвенції як таку, що дає людям право на смерть».

Окремої уваги до цієї проблеми заслуговує ставлення законодавців України. На сьогодні, законодавство України взагалі не використовує термін «евтаназія», але вказує на заборону задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя (ч.4 ст.281 Цивільного Кодексу України).

Але не треба забувати, що міжнародна практика певних явищ з часом проходить кордони і ми, на сьогодні, маємо в зазначеній проблемі певні прогалини. Можна стверджувати, що рівень вивчення проблеми евтаназії в Україні є недостатнім. Ми беремо на себе сміливість висловитися проти її застосування в умовах сучасної України. В нашому суспільстві, на жаль, набули широкого поширення корупція та інші негативні явища. Саме вони, а також недостатня законодавча база призведуть до легалізації вбивства, шляхом евтаназії (наприклад, з метою заволодіння спадком чи інших корисливих мотивів). Це по-перше. По-друге, доки хвора людина жива, то завжди має шанс на одужання.

Мельничук В.М., здобувач кафедри
кримінального права НАВС

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Проблема фальсифікації лікарських засобів відома людству вже принаймні дві тисячі років. Однак тільки наприкінці двадцятого сторіччя фальсифікація медикаментів перетворилася на глобальну проблему.

По інформації Всесвітньої організації охорони здоров'я, проблема фальсифікації ліків набуває поширення щонайменше у 28 країнах світу.

З 951 випадку 25 % виробництва підробок склали промислово розвинені країни, 65 % – на ті країни, що розвиваються, 10% – на невідомі джерела.

Проблематикою щодо фальсифікації лікарських засобів та їх обігу займалися наступні вітчизняні науковці: Бондарева Л.В., Гризодуб А.І., Дубчак І.Б., Мохов А.А., Сур С.В., Пашков В.І., Ушкалова Е.А., Шараєва М.Л., Фісюн В.В. та інші. При цьому, ні в якому разі не зменшуючи важливості досліджень указаних науковців, на даний час проблематика притягнення в Україні правопорушників до кримінальної відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України остається майже недослідженою.

За наявними статистичними даними МВС України спостерігається поступове зниження показника злочинності в даному напрямку.

Так, з 20 листопада 2012 року по грудень 2013 року обліковано 48 кримінальних правопорушень даної категорії.

З часу набрання чинності новим КПК України і до кінця 2012 року органами внутрішніх справ задокументовано 7 фактів, що підпадають під ознаки злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, з яких 6 або 85,7 % закрито з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України (відсутність в діянні складу

кримінального правопорушення) та лише одне направлено до суду з обвинувальним актом.

За 2013 рік органами внутрішніх справ задокументовано 37 фактів, що підпадають під ознаки злочину, передбаченого ст. 321-1 КК України, з яких 28 або 75,7 % закрито з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України та 4 або 10,8 % з підстав, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України (відсутність події кримінального правопорушення) та 2 або 5,4 % провадження направлено до суду з обвинувальним актом, а ще 3 або 8,1 % з угодами про визнання підозрюваними своєї винуватості.

За перше півріччя 2014 року задокументовано лише 3 кримінальних правопорушення, з яких 2 або 66,6 % закрито з підстав, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України та 1 провадження або 33,4 % направлено з угодою про визнання винуватості.

Однак не зважаючи на поступове зниження показників офіційної статистики, латентна складова даного виду кримінального правопорушення залишається досить суттєвою.

Проблема фальсифікації лікарських засобів полягає у тому, що даний склад злочину є порівняно новим у системі кримінального судочинства України, відсутня систематизована слідча та судова практика з даного напрямку, а тому в законодавстві, що регулює відповідальність за обіг фальсифікованих лікарських засобів існують деякі неточності, які стають предметом суперечок під час доказування у кримінальному провадженні.

На практиці, працівники органів внутрішніх справ стикаються безпосередньо з вказаною кримінально-правовою нормою, відзначаючи кілька основних прогалин.

По-перше, суб'єкт даного злочину є загальним (фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність, вік загальний – шістнадцять років). Однак судова практика по кримінальним провадженням, відкритим за вказані кримінальні

правопорушення свідчить, що організатором вчинення даного злочину найчастіше є особа з медичною освітою (лікар, фармацевт).

Вважаємо за доцільне внести зміни до ст. 321-1 КК України та включити спеціальний суб'єкт – медичний працівник. Крім того, доцільно ввести спеціальну норму відносно підвищеної кримінальної відповідальності до зазначеної категорії осіб.

По-друге, законодавець не дає визначення „тяжких” наслідків, що виключає правильне застосування кримінальної відповідальності за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів. За аналогією з іншими нормами кримінального законодавства, під тяжкими наслідками можливо розуміти завдання матеріальних збитків, які у кілька разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Тут, законодавець повинен чітко визначити дане питання для правильної кваліфікації кримінальних правопорушень, передбачених ст. 321-1 КК України.

Поняття „тяжкі наслідки” у кримінальному законодавстві є оціночним. Пропонуємо під „тяжкими” вважати наслідки, більш серйозні ніж „тривалий розлад здоров'я” (відповідальність у разі настання якого передбачена ч. 2 цієї ж статті), наприклад: інвалідність особи через сталу повну втрату функції її органу, інші тяжкі тілесні ушкодження потерпілого. Але на практиці такі норми викликають додаткові суперечності, тому, як ми вже наголошували вище, законодавцю необхідно конкретизувати дане поняття.

Проблема фальсифікації лікарських засобів полягає ще й у тому, що даний склад злочину є порівняно новим у системі кримінального судочинства України, відсутня систематизована слідча та судова практика з даного напрямку.

Ураховуючи викладене, правоохоронним органам необхідно розробити спеціальні методики розслідування фальсифікації лікарських засобів для проведення повного та

якісного як оперативного документування таких правопорушень, так і досудового слідства.

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що кримінально-правова норма, передбачена ст. 321-1 КК України є дуже прогресивною та на сучасному етапі важливо розробити теоретичний базис для практичного використання для правильної кваліфікації та якісного розслідування даного злочину.

Назаренко А.М., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС

ПОКАРАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ КРАДІЖКАМ З ПРОНИКНЕННЯМ У ЖИТЛО, ІНШЕ ПРИМІЩЕННЯ ЧИ СХОВИЩЕ

Однією з найбільш актуальних проблем сучасної кримінальної політики, як в Україні, так і в усьому світі, є протидія корисливій злочинності, значну частину якої становлять крадіжки, поєднані з проникненням у помешкання громадян. Об'єктами цієї протидії є детермінуючі чинники, що зумовлюють вчинення таких злочинів, а також особи, які схильні до їх вчинення, або ж які мають намір вчинити злочин або вже розпочали його вчинення.

Небезпечність таких осіб і посягань, які вони вчинюють, зумовлена наявністю серйозної шкоди не тільки окремій особі або сім'ї потерпілих від таких крадіжок, але і суспільству, його матеріальному добробуту. Крім того, злочини даної категорії посягають не тільки на право власності, але й на недоторканність житла чи іншого володіння.

Враховуючи таку суспільну небезпеку, держава визначає та застосовує найдоцільніші заходи репресивного характеру, направлені на її усунення: позбавлення фізичної можливості

вчиняти заборонені діяння (шляхом ізоляції від суспільства), виправлення, загальну та спеціальну превенцію.

Варто зауважити, що законодавчо кваліфікуюча ознака крадіжки «з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище» закріплена у ч. 3 ст. 185 КК України. Суспільна небезпека таких посягань відображається в санкції цієї кримінально-правової норми за допомогою таких засобів, як види і розмір покарання, тобто у кількісній стороні криміналізації таких посягань, їх пеналізації. У науковій літературі під пеналізацією розуміють процес визначення характеру караності суспільно небезпечних діянь, а також їх практичну караність, тобто процес призначення кримінального покарання у судовій практиці [1, с. 99].

Дослідження фактичної пеналізації крадіжок з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище дає можливість зробити висновки щодо дієвості кримінально-правового запобігання злочинам даної категорії.

Аналіз статистичних відомостей Державної судової адміністрації України (форма статистичної звітності № 6 «Звіт про кількість осіб, засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання») [2] дозволяє дослідити практику призначення покарання за ч. 3 ст. 185 КК, зокрема підстави закриття судами справ і структуру пеналізації таких злочинів.

Специфічним показником, що суттєво відрізняє стан судимості за вчинення крадіжок з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище від інших категорій справ є незначна частка осіб, справи у відношенні яких було закрито. Так, протягом останніх п'яти років питома вага таких осіб становила лише 1,2 % від кількості осіб, вироки щодо яких набрали законної сили. У переважній більшості – у зв'язку зі смертю підсудного.

Аналіз обвинувальних вироків дозволив встановити типові судові рішення за даною категорією справ. Найчастіше

винних у вчиненні крадіжок з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище суд звільняє від покарання з випробуванням (58,8 %) або ж засуджує до позбавлення волі (37,6 %). Інші види покарання у структурі судимості за злочини даної категорії представлені громадськими роботами, штрафом (по 1,1 %), арештом (0,6 %) і обмеженням волі (0,5 %).

Звертають увагу показники, що характеризують попередній злочинний досвід засуджених. Так, близько половини з них раніше вже вчиняли злочини, з них 1,1 % були звільнені від кримінальної відповідальності, 8,8 % – судилися, але визнані такими, що не мають судимості, 23,6 % – судилися, але судимість погашена чи знята, 66,3 % – мають незняту і непогашену судимість. При цьому з осіб, які мали на момент засудження незняту і непогашену судимість, більше чверті (26,6 %) становили такі, що мали три і більше судимості, 79,1 % – які мали судимості за винення злочинів проти власності.

Показовим також є розмір частки осіб, які вчинили злочин у період відбуття іспитового строку при звільненні від покарання з випробуванням, – 17,9 %.

Зазначені відомості ілюструють ситуацію щодо високого рівня рецидиву серед осіб, які вчинюють крадіжки з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище. Також, можна зробити висновок про фактичне недосягнення заходами кримінально-правового впливу, у тому числі й покарання, його мети – виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню ними нових злочинів (ч. 2 ст. 50 КК України).

На нашу думку, висока суспільна небезпечність осіб, які вчинюють крадіжки з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, та значна частина яких характеризується такими ознаками як злочинний професіоналізм та стійкість антисоціальних установок, а, відтак і висока ймовірність вчинення нових злочинів, ставить завдання інтенсифікації індивідуально-запобіжного впливу як на етапі призначення покарання (та звільнення від нього), так і його виконання, а також при здійсненні адміністративного нагляду та

застосування примусових заходів, передбачених законодавством до осіб даної категорії.

Список використаних джерел

1. Джужа О.М. Кримінально-правова охорона довкілля як складова спеціально-кримінологічного запобігання екологічної злочинності / Джужа О. М., Василевич В. В., Поліщук Г. С. // Шлях до кримінології. Пам'яті Анатолія Петровича Закалюка : зб. матеріалів – К. : Нац. акад. прав. наук України; Запоріжжя : КПУ, 2010. –С. 97–104.

2. Судова влада України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://court.gov.ua/sudova_statystyka/5533iropi/.

Новіков С.С., курсант НАВС

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ СТОСОВНО ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Відомо, що кримінальне право є матеріальною галуззю публічного права в національній системі права будь-якої країни. У свою чергу, воно являє собою підсистему, або систему меншого порядку, порівняно із національною системою права. Характерними рисами системи є її розвиток, удосконалення, взаємодія з іншими елементами та із зовнішнім середовищем. У зв'язку з цим кримінальне право є динамічною системою кримінально-правових норм, воно постійно змінюється, хоча і не так швидко, як саме кримінальне середовище.

У розвитку кримінального права стосовно підстав кримінальної відповідальності можна виділити як загальні, так і специфічні тенденції. Перші пов'язані з традиційними злочинами, другі – із злочинами так званої “нової злочинності”.

Говорячи про підстави кримінальної відповідальності за злочини першої групи, треба відмітити, що криміналізація

торкнулася практично всіх відомих людству традиційних злочинів. При цьому триває пошук золотої середини опису ознак певного виду злочинної поведінки, коли, з одного боку, необхідно ясно і зрозуміло визначити ознаки і межі поведінки, яка визнається злочинною, а з другого – не допустити прогалин у визначенні як злочину певного виду суспільно небезпечної поведінки. Цьому сприяє і вдосконалення законодавчої техніки при описуванні певного виду злочинів. Найчастіше застосовується така побудова законодавчого матеріалу, яка зручна для його комп'ютерної обробки, збільшення числа приміток, що роз'яснюють та уточнюють окремі ознаки складів злочинів тощо.

Характерним є закріплення в Кримінальному кодексі України (КК України) принципу законності, який включає до себе, зокрема, такі елементи: встановлення в КК України, що єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить ознаки певного складу злочину; передбаченість ознак складу злочину лише в КК України; формулювання ознак складу злочину чітко, ясно і зрозуміло не тільки для спеціалістів, а й для пересічних громадян; заборона застосування кримінального закону за аналогією.

Водночас помітною стає тенденція, за якої у країнах, що додержуються принципів як монізму, так і дуалізму в кримінальному законодавстві, окремі ознаки складу злочину знаходять своє закріплення в приписах некримінального законодавства

Подальшого розвитку отримала диференціація підстав кримінальної відповідальності, під якою розуміють встановлення законодавством у санкціях кримінально-правових норм різного роду обмежень прав і свобод осіб, на яких поширює дію певна гіпотеза кримінально-правової норми. Зазвичай підставою такої диференціації є такі ознаки злочинної поведінки, які або різко підвищують ступінь тяжкості вчинюваного злочину, або, навпаки, свідчать про значну

зниженість цієї тяжкості. Внаслідок цього законодавець диференціює санкції кримінально-правових норм.

Усталеною є тенденція до спеціалізації підстав кримінальної відповідальності. Така спеціалізація здійснюється двома шляхами. Перший пов'язаний із збільшенням складів злочинів із спеціальним суб'єктом. Другий шлях, що призводить до спеціалізації підстав.

Існують деякі тенденції, що характерні для встановлення підстав кримінальної відповідальності за злочини, які відносять до так званої “нової злочинності”. До них зазвичай належать:

- 1) організована транснаціональна злочинність;
- 2) міжнародний тероризм;
- 3) злочини у сфері господарювання;
- 4) злочини у сфері застосування масових комунікацій;
- 5) злочини у сфері довілля;
- 6) злочини у сфері незаконного обігу наркотиків;
- 7) торгівля людьми, зброєю, антикваріатом;
- 8) відмивання “брудних грошей”;
- 9) міжнародна корупція тощо.

Підсумовуючи зазначений вище розгляд деяких тенденцій у розвитку кримінального права щодо підстав кримінальної відповідальності, необхідно вказати, що, за спостереженнями окремих криміналістів, нині кримінальне право перебуває в стані певної кризи. Це пояснюється тим, що запропоновані людством кримінально-правові заходи виявилися нездатними суттєво вплинути на злочинність, яка має усталену тенденцією до зростання. У такому разі знову виникають довічні питання: яка мета кримінального права взагалі та кримінального покарання зокрема? Якою повинна бути подальша кримінально-правова політика – ліберальною чи жорсткою?

Олефір Л.І., аспірант кафедри
кримінально-правових дисциплін
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРОБАЦІЯ ЯК ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

У світовій практиці поняття пробації розглядається з різних точок зору: як вид покарання, як кримінально-правовий захід, що виключає позбавлення волі, а також, як форма соціально-правового контролю за засудженими.

У США пробація розглядається в декількох аспектах. З одного боку, пробація являє собою основний вид покарання, що полягає у відбутті покарання у місцевій громаді під наглядом пробаційного органу, з іншого – пробація частіше за все використовується для того, щоб відкласти виконання вироку до тюремного ув'язнення. США не єдина країна, яка передбачила пробацію як альтернативний вид покарання. Такий підхід притаманний більшості країн англосаксонської правової сім'ї.

Одночасно з цим вітчизняні науковці та й законодавець не можуть однозначно віднести пробацію до системи покарання. Так, О. В. Беца розглядає пробацію як випробування умовним засудженням і відстрочкою від виконання вироку, а також зазначає, що під пробацією треба розуміти умовне невиконання призначеного покарання або умовне не призначення покарання [1, с. 29-30]. Професор І. Г. Богатирьов вказує, що пробація є різновидом кримінальної відповідальності за вчинений злочин [3, с. 25]. Д. В. Ягунов вважає, що термін «пробація» може вживатися у кількох значеннях: як різновид кримінального покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, й водночас як умовне звільнення від покарання з випробуванням покарання [2, с. 6]. Водночас В. М. Дрьомін відносить пробацію до покарання і зазначає, що система покарань, встановлена у законодавстві України, може бути поповнена пробацією. Засудження до

пробації має бути самостійним видом покарання, зміст якого полягає лише у виконанні вимог суду про належну поведінку, виконанні визначеної програми виховання і невчинення нових злочинів [4, с. 375]. І. С. Яковець вбачає у пробації саме вид звільнення від відбування покарання і зазначає, що пробація має на меті випробування особи, яка вчинила злочин, що замінює можливе відбування покарання в установі виконання покарань, а також допомогу цій особі в її влаштуванні в суспільстві [5]. О.І. Богатирьова аргументує, що пробація є інститутом звільнення не від відбування покарання, а від покарання, оскільки покарання замінюється пробацією до моменту набрання вироком законної сили, а, як ми знаємо, звільнення від відбування покарання має місце тоді, коли вирок вже почав виконуватися [6].

З повагою ставлячись до думок поіменованих вище вчених та позитивно оцінюючи внесок кожного у розробку досліджуваної теми ми погоджуємося з більшістю із них, але вважаємо, що врахування досвіду зарубіжних країн під час удосконалення вітчизняного законодавства є необхідною умовою для його ефективності та відповідності міжнародним нормам і виправним традиціям.

Список використаних джерел

1. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні / За ред. О. В. Беци. – К., 2003. – 116 с.
2. Гуманізація кримінального судочинства шляхом розвитку елементів служби пробації та реалізації програм примирення потерпілих та правопорушників. Методичні матеріали : За заг. ред. Прокопенко Н. М. – К., 2007. – 64 с.
3. Богатирьов І. Г. Пробація – як альтернатива позбавленню волі в Україні : Наукове видання / І. Г. Богатирьов. – Хмельницький : ХмЦНТЕІ, 2010. – 76 с.
4. Дрьомін В. М. Застосування пробації як засіб декриміналізації суспільства / В. М. Дрьомін // Актуальні

проблеми політики : Зб. наук. праць. – О., 2005. – Вип. 25. – С. 372-377.

5. Яковець І. С. Нормативне підґрунтя для впровадження пробації в Україні [Текст] / І. С. Яковець // Актуальні проблеми європейської інтеграції : Збірник статей з питань європейської інтеграції та права. Вип. 8 / За ред. Д. Ягунова. – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 210-219.

6. Богатирьова О.І. Богатирьова О. І. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні : Монографія / О. І. Богатирьова. – К. : ВД Дакор, 2013. – 368 с.

Олійник О.С., здобувач кафедри кримінального права Національного університету «Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого»

ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

Відповідно до положень кримінально – правової науки, суб'єктом злочину визнається фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку, з якого можлива кримінальна відповідальність. Суб'єктом злочину «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) землі» (ст. 239-1 КК України) виступає фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку.

В світлі сьогоденній подій, серед яких важливе місце займає інтеграція вітчизняного законодавства в європейське, підписання Україною ряду міжнародних конвенцій та угод по забезпеченню екологічної безпеки в світі, в новому ракурсі постає питання визнання суб'єктом злочину юридичної особи. Одночасно, в науці кримінального права існує думка, що в разі позитивного вирішення питання кримінальної відповідальності юридичної особи буде порушено принцип індивідуальної

відповідальності – один з основних принципів кримінального права.

Деякі аспекти кримінальної відповідальності юридичних осіб були висвітлені в працях С.Г. Келіної, А.В. Наумова, О.С. Нікіфорова, Н.Ф. Кузнецової, Є.Є. Дементьєва, Н.Є. Крилова, О.О. Михайлова тощо. Водночас, не всі суттєві питання вказаної проблематики знайшли своє вирішення у вказаних роботах.

Вищезазначене дозволяє говорити про високу актуальність обраної теми дослідження.

Так, в свій час, заперечуючи проти можливості притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності, професор С.В. Познишев наголошував: «... Визнання юридичних осіб можливими суб'єктами злочинів повинно потягнути за собою створення особливих правил для їх кримінальної відповідальності; введення таких особливих правил тільки ускладнювало б роботу кримінального законодавця та судді ...» Беззаперечним фактором, який також суттєво вплинув на таке вирішення питання була пануюча на той час ідеологія радянського суспільства, яка і унеможливила позитивне вирішення питання визнання суб'єктом злочину юридичних осіб. Однак сьогодні з'явилися фактори і такий суспільний інтерес, який дає поштовхи для визнання юридичної особи суб'єктом певного виду злочинів. Такими рушійними поштовхами є зазначені вище міжнародні конвенції, в основі виникнення яких – суспільний інтерес, який полягає в забезпеченні безпеки екосистеми, необхідній для подальшого існування та життєдіяльності людини та людства загалом.

Цікаву думку із зазначеного питання висловив Б.В. Волженкін, який запропонував відрізняти суб'єкта злочину і суб'єктів кримінальної відповідальності. Він вважає, що злочин може вчинити лише фізична особа, наділена свідомістю і волею. Однак нести кримінальну відповідальність за злочинні діяння можуть не лише фізичні, але й за певних умов юридичні особи. Така думка не безспірна, однак вимагає більш ґрунтовної розробки в зв'язку із тим, що на практиці, неодмінно, виникнуть

певні труднощі з встановлення умов, при яких юридична особа може нести кримінальну відповідальність. Тому в законодавчому порядку необхідно встановити детальний перелік умов, у відповідності з яким юридична особа при вчиненні злочину може бути визнана суб'єктом кримінальної відповідальності.

Так, з одного боку, при застосуванні інституту кримінальної відповідальності юридичної особи за злочини проти довкілля, яким виступає злочин, відповідальність за який передбачено ст. 239-1 КК України, існує реальна можливість притягнути до відповідальності господарюючого суб'єкта аж до припинення його шкідливої діяльності, а з іншого - висока вірогідність заподіяти шкоду інтересам третіх осіб (наприклад, трудовому колективу тощо).

Однією з проблем, що потребує вирішення для визнання суб'єктом злочину юридичної особи полягає в тому, що: по-перше, критерії визнання юридичної особи як такої в цивільному праві не підходять для кримінального права в зв'язку з різним призначенням вказаних систем права (перша – регулює суспільні відносини, друга – їх охороняє); по-друге, термінологія, використана в міжнародних документах не відповідає вітчизняним реаліям і зміст, вкладених в поняття, які використовуються в них, не може бути використаний вітчизняним законодавцем без застережень чи будь-якої інтерпретації. По-третє, визнання суб'єктами злочинів проти довкілля юридичної особи дійсно має сенс. Це пов'язано перш за все з тим, що внаслідок шкідливої діяльності самого підприємства, яким керують фізичні особи, воно повинно зазнавати засудження з боку держави, аж до ліквідації такого підприємства, установи, організації тощо. З другого боку, в разі вирішення питання таким чином постає згадана нами вище проблема трудового колективу. Одночасно, згідно до положень діючого законодавства, незнання закону не звільняє від відповідальності. Це усуває (вирішує) питання несення покарання всім колективом підприємства, винного в порушенні

екологічного законодавства. Незважаючи навіть на внесення змін та прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження заходів кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб», який вступив в дію 01.09.2014 р., ми притримуємось думки, що такий інститут кримінального права як «юридична особа як суб'єкт злочину» не може існувати в заявленому вигляді і потребує подальшого розроблення.

Таким чином, питання кримінальної відповідальності юридичних осіб за злочини проти доквілля залишається на сьогодні відкритим.

Павловська І.В., здобувач кафедри історії держави та права НАВС

ПРИНЦИП ЗАКОННОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Дослідженню поняття принципів радянського кримінального права приділялась увага фактично протягом всього часу існування радянської держави. Наприклад, у 1952 році автори підручника по кримінальному праву зазначали, що «радянське кримінальне право... засноване на принципах соціалістичної законності» [1, с. 137–139]. Аналізуючи пізніші роботи, присвячені цьому питанню, ми можемо переконатись в тому, що більшість авторів називали законність одним з принципів радянського кримінального права. Серед них Б. С. Никифоров, М. Д. Шаргородський, Н. Д. Дурманов, П. Н. Гришаєв, Б. В. Здравомислів. Б. С. Маньківський відносив соціалістичну законність до загальних принципів, які були притаманні всьому соціалістичному праву, в тому числі і кримінальному [1, с. 140–141]. Як конституційний принцип та метод діяльності державних органів законність полягає в тому, що всі органи державної влади та державного управління, всі

посадові особи, громадські організації, а також громадяни в своїй діяльності зобов'язані точно і неухильно виконувати закони та засновані на них підзаконні акти [2, с. 94]. Загалом же в радянській правовій теорії 80-х років суть законності як принципу кримінального права полягала в тому, що в кримінальному законодавстві було закріплено положення про те, що кримінальній відповідальності та покаранню підлягає лише особа, винна в скоєнні злочину, при чому, ніхто не може бути визнаний винним в скоєнні злочину, а також підданий кримінальному покаранню інакше як за вироком суду і у відповідності з законом; крім цього, КК містив повний перелік видів покарань з точними вказівками умов та меж їх призначення. Важливою умовою забезпечення законності було те, що кримінальний кодекс містив виключний перелік діянь, які визначались злочинними і кримінально караними, тобто, заборонялось застосовувати аналогію закону. Але зазначимо, що радянське кримінальне законодавство до 1958 року допускало притягнення до кримінальної відповідальності за скоєне діяння по аналогії, тобто за статтями, котрі передбачали найбільш схожі за родом та важливістю злочини [3, с. 31–33].

На думку сучасних вчених, принцип законності в кримінально-правовій теорії полягає в тому, що а) лише КК України визначається, які діяння є злочинами та відповідальність за них; б) кваліфікація діяння як злочину повинна здійснюватись лише уповноваженими на те органами і посадовими особами; в) призначення особи, яка вчинила злочин, покарання та (чи) інших заходів кримінально-правового характеру, а також застосування до неї інших кримінально-правових заходів, пов'язаних з вчиненням нею злочину, відбувається лише у відповідності КК України. Виключається застосування норм закону за аналогією [4, с. 8–9].

Отже, в сучасному кримінальному праві незастосування аналогії закону є необхідною умовою забезпечення принципу законності. Заборона її використання була закріплена в радянському праві, але до цього вона досить широко

використовувалась, що призводило до викривлення розуміння законності в її сучасному розумінні.

Список використаних джерел

1. Смирнов Е. А. О понятии и системе принципов советского уголовного права // В кн. Труды КВШ МВД СССР. – Вып. 4, 1970. – 244 с.

2. Фефелов П. А. Понятие и система принципов советского уголовного права. – Свердловск: Средне-Уральское книжное изд-во, 1970. – 144 с.

3. Васильев Н. В. Принципы советского уголовного права : учеб. пособ. – Москва, 1983. – 60 с.

4. Кримінальне право України. Загальна частина : Підручник. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.

Подхолюзіна В.О., студентка
Національного університету
ДПС України

ГОТУВАННЯ ДО ЗЛОЧИНУ У МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Вперше нормативно відповідальність за вчинення дій, які утворюють попередню стадію злочинного діяння, була передбачена у французькому законодавстві часів Великої Французької революції (1791 р.). З часом це положення було перейнято італійським, бельгійським та германським законодавством. Термін «готування» до злочину виник у науці вітчизняного кримінального права ще в першій половині XIX ст. Його зміст визначали як поставлення себе у можливість вчинення злочину. Згодом готування набуло дещо іншого значення – за радянських часів у літературі його визначали як створення умов для вчинення злочину [1]. Сучасне національне законодавство дає таке визначення готування: готуванням до

злочину є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину. Такого типу дії становлять суспільну небезпеку, за них кримінальним законом (ст. 16 Кримінального Кодексу) передбачена кримінальна відповідальність. Актуальність дослідження питання обумовлюється необхідністю охорони конституційних прав та свобод громадян, вдосконалення норм національного законодавства, запозичення міжнародного досвіду урегулювання проблемних питань щодо готування до злочину. Кримінальне право зарубіжних країн карає попередню злочинну діяльність тільки починаючи із замаху, а більш ранні стадії, зокрема готування, є кримінально некараними [2]. Але у дійсності кримінальне право зарубіжних держав виробило ряд засобів, за допомогою яких кримінальна репресія поширюється далеко за межі замаху, в тому числі і на готування до злочину.

Намір вчинити злочин і підготовчі дії, в принципі, за французьким кримінальним правом, не є караними. На думку французьких юристів, законодавець враховує, що на стадії готування суспільна небезпечність цих дій ще незначна і публічний порядок ще не порушений так, як це буває при закінчених злочинних діяннях, а отже, можна розраховувати на те, що виконавець відмовиться від свого злочинного задуму [2]. Але у Франції та Німеччині, існують випадки встановлення кримінальної відповідальності за деякі підготовчі дії, як за самостійні злочинні діяння (у Франції - змова й організація зловмисників, у Німеччині - готування до державної зради, створення злочинних співтовариств, підготовка до підробки грошей або знаків оплати, підготовка до підробки службових посвідчень та ін. КК Данії 1930 р. містить відповідальність за замах, як за дії, спрямовані на сприяння чи виконання злочину, у випадку, якщо за злочин передбачено покарання більш суворе, ніж просте ув'язнення під варту [3]. Тобто КК Данії сформулював таке визначення замаху, яке частково охоплює і

підготовчі дії, і, крім того, передбачив відповідальність за сприяння виконанню злочину підбурюванням, порадою чи дією та окремі види таких злочинів у Особливій частині – підбурювання до незаконного зібрання, змову. КК Голландії 1881 р. зі змінами містить розділ IV «Замах та готування». При цьому, на відміну від більшості інших європейських КК, він встановлює в Загальній частині поряд із караністю замаху і часткову караність готування – у випадку, коли злочинець умисно придбає, виробляє, імпортує,

перевозить, експортує чи має у своєму розпорядженні предмети, речовини, гроші та інші платіжні документи, накопичувачі інформації, тайники чи транспортні засоби, явно призначені для вчинення злочину зі співучасниками [4].

Отже, для охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин небезпеку становлять не тільки закінчені, тобто повністю здійснені злочини, а й навмисні дії, які виявляються в створенні умов для майбутнього скоєння злочину, а також безпосередньо спрямовані на вчинення злочину, але які не привели до його завершення з причин, що не залежать від волі винного. Таким чином, запозичення норм міжнародного законодавства для розвитку і вдосконалення національного інституту готування до злочину є нагальним питанням юридичної науки.

Список використаних джерел

1. Дурманов Н. Д. Стадии совершения преступления по советскому уголовному праву. – М.: Госюриздат, 1955. – С. 63
2. Крылова Н. Е., Серебренникова А. В. Уголовное право современных зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии): Учеб. пособие. – М.: Зерцало, 1997. – С. 94–95.
3. Уголовный кодекс Дании / Под ред. С. С. Беляева. – М.: МГУ, 2001. – С. 23.
4. Уголовный кодекс Голландии / Под ред. Б. В. Волженкина. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. – С. 176.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СИЛЬНЕ ДУШЕВНЕ ХВИЛЮВАННЯ» У ЧИННОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Протягом тривалого часу законодавець надає вагомому кримінально-правового значення емоційним станам, в яких перебуває особа, яка вчиняє злочин, що впливають на її здатність усвідомлювати свої діяння та (або) керувати ними.

Чинне законодавство України розмежовує злочини з обставинами, які пом'якшують злочинність діяння і обставинами, які обтяжують злочинність діяння. Одним видів вбивств при пом'якшуючих обставинах є умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, передбаченого ст. 116 КК України.

Кримінальне законодавство виокремлює серед інших емоційних станів – юридично-значущий стан особи, яка скоїла злочин. Це – фізіологічний афект. Він розглядається в рамках поняття «сильне душевне хвилювання». Емоції безпосередньо впливають на якість інтелектуального моменту суб'єктивної сторони. Крім того, емоції (особливо негативні) можуть виконувати функції неусвідомлених або усвідомлених вихідних спонукань при скоєнні злочинів й у такий спосіб входити в мотиваційний і вольовий моменти суб'єктивної сторони. Максимальний вплив емоцій під час вчинення злочину, що знижують здатність особи усвідомлювати свої діяння або керувати ними, дає підстави стверджувати, що злочин відбувається в стані сильного душевного хвилювання.

Чинним КК України передбачена відповідальність за умисне вбивство, умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, які були вчинені в стані сильного душевного хвилювання (статті 116, 123 КК України). Відомо і про обставину, яка пом'якшує покарання у зв'язку з вчиненням злочину під впливом сильного душевного хвилювання,

викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого (п. 7 ч. 1 ст. 66 КК України). Однак, законодавець не розкриває суті поняття, а це призводить до різних тлумачень терміна «сильне душевне хвилювання», а значить і до відмінностей у кваліфікації злочинів, які вчинюються в такому стані.

У науково-практичному коментарі до КК України, розкриваючи значення стану сильного душевного хвилювання, зазначається, що станом сильного душевного хвилювання (фізіологічним афектом) є раптовий емоційний процес, зумовлений поведінкою потерпілого, що протікає швидко й бурхливо та певною мірою знижує здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними.

В «Юридичній енциклопедії» фізіологічний афект визначається як короткочасний хворобливий розлад психічної діяльності неспсихотичного рівня, що виникає раптово під впливом зовнішніх факторів. Проявляється емоціями гніву або страху, звуженням свідомості, руховим збудженням і діями, спрямованими на знищення подразника.

Тому, доречним буде вважати, що поняття «стан сильного душевного хвилювання» та «фізіологічний афект» не тотожні. Поняття «стан сильного душевного хвилювання» відображає кількісну характеристику емоційної реакції. Хвилювання можна характеризувати будь-якою інтенсивністю, воно буває більш або менш сильним. Але, стосовно афекту на фоні алкогольного сп'яніння можна не погодитись, так як злочини, передбачені статтями 116, 123 КК України, належать до злочинів з пом'якшуючими обставинами, оскільки підставою пом'якшення відповідальності є віктимна поведінка потерпілого, а також знаходження винного під час учинення цих злочинів у стані сильного душевного хвилювання, а сам факт алкогольного сп'яніння нам говорить про обставину, що може обтяжувати злочинність діяння.

Також, стан сп'яніння обумовлює зміни суб'єктивного сприйняття і осмислення ситуації (зокрема, вона може

сприйматися як більш загрозна) і зміни регуляції поведінки (з'являється ригідність, зужує можливість вибору можливих варіантів поведінки). Саме алкоголь впливає на психічні процеси у людини і породжує розлади, які розвивають динаміку афекту. З нашої точки зору буде доречним виключити «афект на фоні алкогольного сп'яніння» із змісту поняття «сильне душевне хвилювання».

Пилипчук О.С., студент НАВС

КРАДІЖКА, ЯК ЗЛОЧИН ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Злочини проти власності, до яких відноситься крадіжка, становлять одну із найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь. На цьому наголошено в постанові Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 “Про судову практику у справах про злочини проти власності”, оскільки дані діяння посягають на одне із найбільших цінних соціальних благ – право власності. Благополуччя громадян та економічна стабільність у суспільстві значною мірою залежать від захищеності власності. [4]

Важливою гарантією реалізації конституційного права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю виступає передбачена КК України кримінальна відповідальність за злочини проти власності, що закріплена в Розділі VI Особливої частини Кримінального кодексу України “Злочини проти власності”. [1]

У становлення та розвиток теоретичних знань щодо предмета злочинів проти власності значний внесок зробили такі вчені, як М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, П.П. Михайленко, В.О.Навроцький, Б.С. Нікіфоров, В.І. Осадчий, П.В. Олійник, А.В. Савченко, О.В. Смаглюк.

Частина 1ст.185 КК України визначає крадіжку як таємне викрадення чужого майна.

Суб'єктом злочину може бути фізична осудна особа, яка досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона крадіжки характеризується прямим умислом на заволодіння чужим майном.

Об'єктом злочинів проти власності є суспільні відносини, що виникають з приводу володіння, користування або розпорядження власністю окремої особи (фізичної чи юридичної).

Об'єктивна сторона крадіжки виражається в таємному, безоплатному, поза волею власника вилученні чужого майна.

В нормах адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів або правопорушень сума неоподаткованого мінімуму доходів громадян встановлюється на рівні соціальної пільги. Таким чином податкова пільга надається в розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи у (розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року.

Враховуючи Закон України «Про державний бюджет на 2014 рік» можемо зробити такі розрахунки:

$H.M.D.G. = ПСП(50\% \text{ від прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, тобто } 50\% \text{ від } 1218 \text{ грн. у } 2014р.) = 609 \text{ грн. [3]}$

Сума, що відмежовує адміністративну відповідальність за крадіжку від кримінальної вираховується за такою схемою (згідно зі ст.51КУпАП Дрібне викрадення чужого майна):
 $\text{крадіжка за КУпАП} = 0,2 * ПСП(609 \text{ грн.}) = 121,8 \text{ грн.}$ Діяння, що спричинило більшої шкоди потрібно визнавати кримінально-караним.[2]

Отже, крадіжки є самостійним правовий явищем, але як і будь-яке явище, воно інтегроване в систему злочинів та має

подібні ознаки з іншими самостійними кримінально-правовими явищами.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України, ст. 185 . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : [http:// zakon4.rada.gov.ua](http://zakon4.rada.gov.ua)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення, ст. 51 .- [Електронний ресурс]. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Закон України «Про державний бюджет на 2014 рік», ст. 7 . - [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону : <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 “Про судову практику у справах про злочини проти власності” . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови : <http://zakon4.rada.gov.ua>

Помалюс А.О., магістрант
Національної академії прокуратури
України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ ЯК ПОТЕРПІЛОГО ВІД ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ЩОДО ДОГЛЯДУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 166 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Сьогодні досить актуальною є проблема злочинності неповнолітніх, яка потребує негайної уваги з метою розробки та реалізації заходів протидії. Девіантна поведінка неповнолітніх зумовлена не тільки низкою факторів політичного, економічного, культурно-виховного характеру, а, насамперед, тим негативним впливом, якому піддається неповнолітній у своїй родині. При цьому як один із різновидів негативного

впливу виокремлюється невиконання батьками передбачених законом обов'язків по догляду за дітьми, що може призвести до відхилень у розвитку дитини і, відповідно, до формування криміногенних рис. Враховуючи вищезазначене, у разі вчинення дитиною кримінального правопорушення, крім притягнення до відповідальності, її одночасно необхідно розглядати в якості потерпілого від злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування (ст. 166 КК України). В цьому контексті необхідно з'ясувати зміст поняття “дитина”.

Дослідженням дитини як потерпілого займалися такі вчені як М.І. Бажанов, Ю.Б. Дружаєва, Л.А. Кубрак, В.О. Кондратьєв.

Об'єктом посягання при вчиненні злочину, передбачено ст. 166 КК України є всебічний (психічний, фізичний, соціальний) розвиток дитини. Це означає, що може заподіюватись шкода як здоров'ю, так і соціальним зв'язкам потерпілого, що може негативно вплинути на майбутню адаптацію дитини у суспільстві.

Злісне невиконання обов'язку батьків по догляду може виражатися в залишенні дітей без нагляду, харчування, одягу, ненаданні грошового утримання тощо.

Чинне кримінальне законодавство України не роз'яснює у своїх положеннях поняття “дитина”, яке є дуже важливим при характеристиці низки злочинів. Стаття 6 Сімейного кодексу України визначає, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про охорону дитинства”, дитиною визнається особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

Керівні принципи, що стосуються правосуддя в питаннях, пов'язаних з участю дітей-жертв і свідків злочинів від 22.07.2005 р. більш детально розкривають саме поняття дитини як жертви злочину, під якою розуміють дитину або підлітка до 18 років, яка є жертвою злочину незалежно від її ролі у

відповідному злочині. Документ водночас визначає і гарантії прав дітей, потерпілих від вчинення злочину.

Виходячи з положень ст. 166 КК України, злочин, передбачений цією статтею, може бути вчинений відносно дитини не тільки батьками, а й іншими особами - опікунами та піклувальниками.

Отже, на сьогодні кримінальне законодавство України не містить тлумачення поняття “дитина”, яке має велике значення для характеристики певних злочинів. Його відсутність зумовлює необхідність використання поняття “дитина” з інших галузей права, насамперед, сімейного. У зв’язку з цим під “дитиною” у кримінальному праві також необхідно розуміти особу, яка не досягла повноліття. При цьому соціальні зв’язки між неповнолітнім та іншими особами, в тому числі суб’єктами злочину не враховуються при визнанні особи дитиною.

Поплавська Д.С., курсант НАВС

ТЕРОРИЗМ – ЯК СУЧАСНА ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ

Тероризм у двадцять першому столітті набув міжнародного глобального характеру, став універсальним феноменом, що робить цю тему актуальною. Ще порівняно недавно тероризм мав локальний або регіональний характер, проте сьогодні він трансформується в наддержавні та світові глобальні структури, що мають змогу протистояти не лише окремим державам, а навіть світовому співтовариству. На цей час терор став одним з методів вирішення геополітичних та територіальних проблем, і немає ані одного регіону світу, для якого проблема загрози тероризму не була б актуальною. Для багатьох національних держав в тому числі і України ця проблема актуальна удвічі. Адже тероризм сьогодні є невід’ємною частиною зброї в арсеналі сепаратистів та

екстремістів. Використовуючи методи насилля, придушування, примушування, лякаючи населення, тероризм нав'язує чужі ідеали, встановлює порядки, що протирічать традиційному політичному і культурному устрою держави. Тероризм перетворився в одну з небезпечних за своїми масштабами, непередбачуваністю і наслідками суспільно-політичних та моральних проблем, з якими суспільство приречене боротись у ХХІ столітті. Тероризм в усіх проявах усе більше загрожує безпеці багатьох країн та їх громадян, приводить до політичних, економічних та моральних втрат.

Україна повинна адекватно реагувати на виклики часу і формувати власну систему контр дій, у тому числі й ідеологічних, проти тероризму. Ефективна протидія терору може здійснюватися після визначення його сутнісних причин. З всього вище сказаного можна виділити 6 опосередкованих передумов виникнення і розвитку тероризму в нашій країні.

1. Політична нестабільність в країні. На думку окремих експертів, передумовами розвитку тероризму в Україні може стати криза "нестійкої" ідеології і державно-правової системи країни, в умовах якої в державі з'являються різні опозиційні групи — політичні, соціальні, національні, релігійні, які ставлять під сумнів легітимність існуючої влади і всієї системи управління.

2. Існування конфліктів у релігійному середовищі. На території України релігійний тероризм можливий у трьох формах вияву: як вирішення спірних питань у сфері власності; як варіант підтримки і поширення ідеології в ряді регіонів України, як масовий суїцид з боку деструктивних релігійних культів.

3. Існування між кланових конфліктів в умовах регіонального лідерства політичних сил може призвести до розвитку тероризму як засобу їх вирішення окремими фінансово-промисловими групами та політичними партіями "прикриття", до дестабілізації ситуації в регіоні, що підконтрольний політичному опоненту.

4. Висока концентрація в регіоні об'єктів підвищеної небезпеки, які потребують капітального ремонту і підвищення безпеки, автоматично звертають на себе увагу терористичних груп і організацій як об'єкти посягання. За оцінками деяких експертів, такими можуть бути Дніпровський каскад, АЕС, комплекси хімічної промисловості, склади боєзапасу Міністерства оборони України; сховища отруйних речовин та ряд інших.

5. Існування етнічних суперечностей в окремих регіонах України може спровокувати акти тероризму, спрямовані на дискримінацію окремих етнічних груп, відстоювання прав етнічних меншин з боку їх радикальних представників та латентне втручання у ці конфлікти третіх країн, а також спроба зміни території компактного проживання деяких етнічних груп.

6. Незахищеність інформаційного простору України може сприяти проведенню актів інформаційного тероризму в інтересах як внутрішньополітичних сил, так й іноземних держав, а також зарубіжних антиукраїнських центрів.

Русс Т., студентка Чорноморського державного університету ім. Петра Могили

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ОДЕРЖАННЮ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Проблема боротьби із зловживанням повноваженнями службовими особами в Україні є однією із найактуальніших серед злочинів економічної спрямованості, що вчиняються у сфері службової діяльності. Це зумовлено тим негативним впливом, який спричиняє зловживання службовими повноваженнями на діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, реформування економіки і моральний стан суспільства.

Така соціальна і юридична аномалія, як «неправомірна вигода», стала звичним явищем, яке проникло практично у всі сфери суспільного життя країни. Іноді зловживання службовими повноваженнями шляхом отримання «неправомірної вигоди» називають системним елементом державного управління в Україні.

За результатами соціологічних опитувань передусім це соціальне явище, що найчастіше пов'язується з діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, системою освіти, сферою підприємницької діяльності. Зараз це явище проникло і у сферу політичних відносин, прийняття політичних рішень, вирішення кадрових питань тощо.

Поняття «неправомірної вигоди» вперше було введено до Кримінального кодексу України на заміну поняттю «хабар» Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18.04.2013.

Проблема зловживання повноваженнями з метою одержання «неправомірної вигоди» наразі вважається одним з найбільш значущих та актуальних питань кримінального права, особливо в умовах продовження удосконалення кримінального законодавства, в тому числі пов'язаного з набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України, розвитком превентивної діяльності правоохоронних органів щодо вчинення службових злочинів.

Злочини, пов'язані з «неправомірною вигодою», є найбільш небезпечними серед службових злочинів. *Суспільна* небезпека цих злочинів обумовлюється тим, що *вони*, зокрема, підривають авторитет держави, завдають шкоди *утвердженню* демократичних основ управління суспільством, *суттєво* обмежують конституційні права і свободи людини і громадянина; призводять до гальмування та викривлення соціально-економічних реформ; порушують принципи соціальної справедливості, нищать духовні, моральні та

суспільні цінності; ускладнюють відносини з іншими державами і всією міжнародною спільнотою тощо.

Боротьба з одержанням «неправомірної вигоди» протягом останніх років стала одним з головних напрямів діяльності правоохоронних органів та органів державної влади. Аналіз кримінальних справ про одержання «неправомірної вигоди» свідчить про те, що в абсолютній більшості випадків факти цього злочину викриваються не у зв'язку з цілеспрямованими діями правоохоронних органів, а випадково, здебільшого за повідомленням самих вигододавців. До негативних тенденцій боротьби з одержанням неправомірної вигоди слід віднести також те, що переважна більшість викритих правоохоронними органами фактів стосувалася діяльності посадових осіб найнижчого рівня.

Протидія одержанню «неправомірної вигоди» має ґрунтуватися на поєднанні профілактичних, правоохоронних і репресивних заходів, а стратегічним напрямом протидії цьому злу має бути визначено запобігання одержанню «неправомірної вигоди».

Визначаючи зміст кримінально-правових заходів протидії цьому явищу, слід виходити з того, що кримінальний закон відіграє у цій справі свою, лише йому притаманну роль – він визначає коло діянь, пов'язаних з одержанням «неправомірної вигоди», які слід вважати злочинними, встановлює відповідне покарання за їх вчинення, а також визначає підстави для стимулювання позитивної посткримінальної поведінки учасників акту давання-одержання «неправомірної вигоди».

ОКРЕМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УМИСНОГО ВБИВСТВА ПРИ ПОМ'ЯКШУЮЧИХ ОБСТАВИНАХ

Вбивство спрадавна вважалося злочином проти людини і засуджувалося як мораллю, так і системою норм і правил, що мають силу закону. Адже, свобода цього злочину загрожувала людству винищуванням. Вбивство трактується як злочин практично у всіх законодавчих системах - стародавніх і сучасних. Посягання на чуже життя може бути виправдане мораллю і законом лише у виняткових випадках.

У сучасних системах вбивство розглядається як один з найтяжчих злочинів і передбачає суворе покарання, аж до страти у ряді країн. У нашій державі Кримінальний закон передбачає три види вбивств, які розглядаються як здійснені при пом'якшувальних обставинах.

Розглянемо окремі аспекти зазначених злочинів. Умисне вбивство, здійснене в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК). Даний вид вбивства при пом'якшувальних обставинах має місце у разі особливого психічного стану винного – фізіологічного афекту, що виник під впливом протизаконного насильства або тяжкої образи з боку потерпілого. Від фізіологічного афекту слід відрізняти афект патологічний, який є одним з видів тимчасового розладу душевної діяльності і виключає осудність (ст. 19 КК). Склад злочину, передбаченого ст. 116 КК, має місце лише у випадках, коли раптово виниклий в стані фізіологічного афекту намір на вбивство був негайно приведений у виконання, тобто коли винен ще знаходився в такому стані. Отже, розрив у часі між насильством або образою і сильним душевним хвилюванням, а також заздалегідь обдуманий намір тут не може мати місця.

Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК). Даний вид вбивства при пом'якшувальних

обставинах може мати місце лише під час пологів або відразу після пологів, коли особливий психічний і фізичний стан жінки послаблює її здатність керувати своїми діями. У разі ж, якщо має місце тимчасовий розлад душевної діяльності, пов'язаний з неможливістю породілля усвідомлювати свої дії та керувати ними, відповідальність виключається відповідно до ст. 19 КК України. Дане діяння, вчинене матір'ю, повинне мати місце лише відносно своєї новонародженої дитини, а не будь-якої новонародженої дитини взагалі.

Вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або при перевищенні заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118 КК). Даний вид вбивства при пом'якшувальних обставинах має місце у разі явної невідповідності захисту характеру і небезпечності посягання, а також перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. У кожному конкретному випадку при перевищенні меж необхідної оборони повинна бути з'ясована наявність підстав і ознак необхідної оборони, передбачених ст.36 КК. При перевищенні заходів, необхідних для затримання злочинця, повинна бути з'ясована наявність підстави і ознак, передбачених ст.38 КК. Лише при порушенні однієї з ознак правомірності необхідної оборони або затримання особи, що скоїла злочин, можливе застосування ст. 118 КК.

Спричинення смерті при захисті від нападу стає злочином лише внаслідок перевищення меж необхідної оборони, а правомірною, і навіть суспільно корисною дією, але лише за наявності певних умов, що іменуються в теорії кримінального права "умовами правомірності необхідної оборони".

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Загальновідомо, що злочини проти основ національної безпеки України є найбільш небезпечними посяганнями на суспільні відносини, які забезпечують державну безпеку, обороноздатність, незалежність країни, її конституційний лад. Без належної кримінально-правової охорони цих відносин неможливе нормальне функціонування держави та відповідних її інститутів. Держава вправі й зобов'язана забезпечувати безпеку свого існування, найважливіших політико-правових інститутів, її громадян.

Злочини проти основ національної безпеки України посягають на національну безпеку загалом, яка, відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України», визначається як рівень захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого забезпечується сталий розвиток суспільства.

Саме завдяки своєму особливому значенню злочини проти основ національної безпеки України й розміщені в розділі I Особливої частини КК України. Для інших злочинів, які також спрямовані тим чи іншим чином проти безпеки держави, на відміну від злочинів проти основ національної безпеки України, не є характерними відверто антидержавницькі мотиви та мета підірвати або послабити Українську державу, змінити її конституційний лад, завдати істотної шкоди її безпеці.

При визначенні видів злочинів проти основ національної безпеки України потрібно виходити, передусім, із зазначеного вище Закону, згідно з яким загроза національній безпеці України може здійснюватися у різних сферах. Залежно від цього розрізняють злочини:

– проти основ національної безпеки у політичній сфері: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення

конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2 КК); посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК);

– проти основ національної безпеки в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах: державна зрада (ст. 111 КК), шпигунство (ст. 114 КК); перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1 КК);

– проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах: диверсія (ст. 113 КК).

У контексті кримінально-правової охорони основ національної безпеки України найбільш цікавим є розвиток кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на зазначені суспільні відносини на сучасному етапі, у зв'язку з подіями, які мають місце в нашій державі. Відразу потрібно сказати, що законодавець реагує на події в державі і спрямовує свої зусилля на посилення охорони основ національної безпеки.

Так, 16 січня 2014 р. був прийнятий Закон України, яким передбачалося доповнення розділу I Особливої частини КК України ст. 110-1 «Екстремістська діяльність». Дана кримінально-правова норма передбачала відповідальність за виготовлення, зберігання з метою збуту чи розповсюдження, а також збут чи розповсюдження екстремістських матеріалів, у тому числі через засоби масової інформації, мережу Інтернет, соціальні інтернет-мережі, використання чи демонстрування екстремістських матеріалів перед масовим зібранням людей, у тому числі на зборах, мітингах, під час вуличних походів, демонстрацій, публічні висловлювання чи заклики екстремістського характеру, а також фінансування зазначених дій або інше сприяння їх організації чи здійсненню, у тому числі

шляхом надання інформаційних послуг, грошових коштів, нерухомості, навчальної, поліграфічної чи матеріально-технічної бази, телефонного, факсимільного чи інших видів зв'язку, за відсутності ознак більш тяжкого злочину.

При цьому під екстремістськими матеріалами розумілися призначені для оприлюднення документи на паперових, електронних чи будь-яких інших носіях, що містять інформацію екстремістського характеру, тобто закликають, обґрунтовують чи виправдовують необхідність здійснення діяльності щодо планування, організації, підбурювання, підготовки або вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу, посягання на територіальну цілісність, недоторканність, суверенітет держави, насильницького захоплення або утримання влади чи владних повноважень, незаконного втручання в діяльність або перешкоджання законній діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень, виборчих комісій, громадських об'єднань, їх посадових чи службових осіб, закликають, обґрунтовують чи виправдовують необхідність розпалювання соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті, здійснення масових заворушень, порушення громадського порядку, хуліганських дій та актів вандалізму з мотивів соціальної, расової, національної, етнічної, мовної чи релігійної ворожнечі та ненависті, порушення прав, свобод і законних інтересів осіб, у тому числі пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв людини і громадянина за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, пропаганду виключності, переваги чи неповноцінності людини (соціальної групи) за ознакою її соціальної, расової, національної, етнічної, мовної, релігійної належності або ставлення до релігії.

Звичайно в такій інтерпретації довго проіснувати він не міг оскільки дозволяв би перетворити державу з демократичної

на тоталітарну і цілком логічно втратив чинність на підставі Закону України від 28 січня 2014 р.

Надалі Законом України від 8 квітня 2014 р. розділ I Особливої частини КК України доповнено ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань», яка встановлювала відповідальність як за безпосереднє перешкоджання законній діяльності збройних Сил України та інших військових формувань в особливий період, так і за таке ж діяння, яке призвело до загибелі людей або інших тяжких наслідків.

Законом України від 19 червня 2014 р. розділ «Злочини проти основ національної безпеки України» КК України було доповнено ще однією статтею – ст. 110-2 «Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України». Під фінансуванням дій, передбачених у цій статті, потрібно розуміти дії, вчинені з метою їх фінансового або матеріального забезпечення.

У даній статті встановлено кримінальну відповідальність за наступні дії: фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України; фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; повторність вищезазначених дій; вчинення їх з корисливих мотивів; за попередньою змовою групою осіб; у великому розмірі; якщо вони призвели до заподіяння значної майнової шкоди; вчинені організованою групою; в особливо великому розмірі; якщо вони призвели до інших тяжких наслідків.

Таким чином, український законодавець активно сприяє охороні основ національної безпеки України шляхом встановлення нових, хоча й не завжди вдалих, кримінально-правових заборон у цій сфері.

Сербіна Н.О., здобувач кафедри
кримінального права НАВС

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Будь які незаконні діяння у сфері житлового законодавства є правопорушеннями у житловій галузі. Але якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки для власника майна (стосовно об'єктів житлово-комунального господарства), то воно є злочином, що кваліфікується згідно із ст. 270-1 Кримінального кодексу України. Таким правопорушенням притаманні всі ознаки злочину, закріплені у ч. 1 ст. 11 КК України.

Протиправність означає, що злочином визнається тільки таке діяння (дія чи бездіяльність), яке заборонено кримінально-правовими нормами. Зокрема, умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства є протиправним, оскільки є діянням, що передбачене ст. 270-1 розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» КК України.

У той же час відповідно до ст. 11 КК України злочин повинен містити ознаку суспільної небезпечності. Суспільна небезпечність умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства проявляється в загрозі неможливості або реальній неможливості експлуатації чи порушення нормальної діяльності таких об'єктів і спричинення ти самим небезпеки для життя чи здоров'я людей або майнової шкоди у великому розмірі.

Кримінальне протиправне діяння є караним, оскільки тягне за собою застосування до правопорушника кримінальних покарань згідно ст. 51 КК України. Вчинення злочину тягне за собою застосування зі сторони держави до правопорушника заходів впливу у виді позбавлення матеріального, морального чи організаційного характеру. Так, за умисне знищення або

пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства передбачено накладення штрафу на громадян від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виправні роботи на строк до двох років, обмеження волі на строк до трьох років, позбавлення волі на строк до трьох років (ч. 1 ст.270-1 КК України), позбавлення волі на строк від трьох до восьми років (ч. 2 ст.270-1 КК України), позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років (ч. 3 ст.270-1 КК України).

Винність означає, що правопорушник вчинив діяння умисно або необережно, адже вина – це психічне ставлення особи до вчиненої протиправної дії або бездіяльності у формі умислу або необережності. Знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства згідно норм кримінального законодавства може бути вчинено тільки умисно. Діяння визнається вчиненим умисно, якщо особа, яка його вчинила, усвідомлювала суспільно небезпечний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала настання суспільно небезпечних наслідків та бажала або свідомо допускала їх настання.

Суб'єктом злочину, передбаченого ст. 270-1 КК України є фізична осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку, тобто загальний суб'єкт. Крім того, заходи кримінально-правового характеру за вчинення даного злочину можуть застосовуватися й до юридичних осіб.

Крім того злочин має об'єкт посягання. Це відносини, що забезпечують громадську безпеку, власність, права та свободи громадян, встановлений порядок управління. Потрібно зазначити, що система житлово-комунального господарства регламентується великою кількістю правових актів, порушення тягне за собою ту чи іншу відповідальність. Вважаємо, що склади злочинів, закріплені у ст. 270-1 КК України, не охоплюють усі суспільні відносини, які зазнають шкоди при вчиненні злочинів у сфері житлово-комунального господарства, оскільки вони стосуються лише знищення чи пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Отже, для умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства притаманні такі ознаки: дія або бездіяльність, суспільна небезпека, протиправність, винність, караність, вчинення суб'єктом злочину. Зазначені ознаки злочину утворюють юридичний склад – єдину підставу кримінальної відповідальності та застосування певного виду та міри покарання. Таким чином, ці ознаки складають матеріальне поняття умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства.

Як висновок, потрібно сказати, що *кримінальним правопорушенням у сфері житлово-комунального господарства України* є суспільно небезпечне, протиправне, винне, каране діяння у формі дії чи бездіяльності, що посягає на суспільні відносини в житлово-комунальній галузі, яке вчинене фізичною осудною особою, яка досягла шістнадцятирічного віку або юридичною особою та тягне за собою призначення передбачених законом покарань чи заходів кримінально-правового характеру.

Соловей Д.Ю., здобувач кафедри історії держави та права НАВС

ЗАХОДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УСРР (УРСР) У 20–50-Х РР. ХХ СТ

Уперше термін “заходи соціального захисту” з'явився в “Основних засадах кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік” від 31 жовтня 1924 р. і вживався замість поняття покарання (з 1934 р. знову почало використовуватися поняття покарання в законодавстві по кримінальну відповідальність). Небажання радянської влади використовувати термін “покарання” пояснювалося тим, що кримінальне

законодавство СРСР є більш гуманним і прогресивним ніж “вороже буржуазне” з його розумінням покарання як кари і відплати. Значна кількість науковців пояснювали тоді позицію “Основних засад” впливом італійської школи, в першу чергу проекту кодексу Феррі, прихильника соціологічної школи. Інші науковці, зокрема Н. В. Криленко, зазначали, що заміна терміну “покарання” “заходами соціального захисту” відбулося у зв’язку з врахуванням позиції К. Маркса, який зазначав: “покарання є не що інше, як засіб самозахисту суспільства проти порушень умов його існування”.

Про це свідчить і формулювання мети застосування “заходів соціального захисту”, яка полягала в: 1) загальному запобіганні злочинам; 2) позбавленні можливості осіб, які вчинили суспільно-небезпечні дії, вчиняти нові злочини; 3) пристосуванні осіб, які вчинили суспільно-небезпечні дії, до умов вільного співжиття трудящих. Передбачалося, що ці заходи не мають мети спричинення фізичних страждань або приниження людської гідності, відплати або кари (ст. 6). Однак, всупереч зазначеній мети, до таких заходів було віднесено смертну кару у вигляді розстрілу, пояснюючи це тимчасовою необхідністю боротьби з найтяжчими злочинами, що загрожують основам радянської влади і радянського ладу (ст. 21. Прим. 1 КК УСРР).

Заходи соціального захисту поділялися на три види: 1) судово-виправного характеру, власне покарання, передбачене КК УСРР 1922 р. і призначалися особам, які вчинили злочини; 2) медичного характеру – застосовувалися до неосудних; 3) медико-педагогічного характеру, які застосовувалися до неповнолітніх у випадках заміни покарання цими заходами. Заходи судово-виправного характеру за своєю юридичною сутністю нічим принципово не відрізнялися від покарання. До них відносилися: а) оголошення ворогом трудящих з позбавленням громадянства УРСР і тим самим громадянства СРСР і з вигнанням за межі СРСР назавжди; б) позбавлення волі в виправно-трудовах таборах у віддалених місцевостях СРСР;

в) позбавлення волі в загальних місцях ув'язнення; г) примусова праця без позбавлення волі; д) обмеження прав; е) видворення за межі СРСР на строк; є) видалення за межі УРСР або за межі окремої місцевості з оселенням у тих чи інших місцевостях або без такого оселення, з заборonoю проживати в тих чи інших місцевостях або без такої заборони (ст. 21). До заходів медико-педагогічного характеру належали : а) віддання неповнолітніх на піклування батькам, родичам або іншим особам, установам та організаціям; б) поміщення у спеціальні заклади.

З прийняттям “Основ кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік” 1958 р. замість “заходів соціального захисту” стало вживатися поняття кримінального покарання як кари за скоєний злочин. Це створило можливості реалізації ідей класичної школи кримінального права в радянському законодавстві.

Сокол О.О., аспірант кафедри кримінального права (Інститут права ім. Володимира Сталіна Класичного приватного університету, м. Запоріжжя)

ПРОТИДІЯ УХИЛЕННЯМ ВІД СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Цивілізоване суспільство вже давно визначилось, що сім'я і її захист є домінуючими питаннями держави. Якою б не була сім'я – малою або численною, все одно вона складає найдрібнішу частину, мікроелемент такого складного та величезного суспільного організму, як держава. При цьому між сім'єю та державою існує тісний діалектичний зв'язок, що здійснюється за допомогою великої кількості різноманітних ланок [1].

Аналізуючи літературні джерела, ми можемо відмітити, що до видання першого кодифікованого нормативно-правового акту Стародавньої Русі – Руської Правди, суспільні відносини

регулювались за нормами звичаєвого права, яким була притаманна неабияка жорстокість, як батьків до дітей, так і навпаки. Всі ці факти обумовлювались способом життя і елементарним бажанням вижити [2].

Руська Правда ж нормами сімейного та спадкового права захищала лише майнові права дітей, а що ж стосується покращення відношення до дітей в суспільстві і в сім'ї, то тут позитивних змін не було. Лише в Церковному Уставі Ярослава значились статті проти свавілля батьків по відношенню до своїх дітей: зловживання батьками шлюбною долею своїх дітей; захист права дитини на життя; злочини проти інтересів виховання неповнолітніх [3].

Першим етапом розвитку норм про протидію ухиленням від сплати аліментів стало видання Соборного Уложення 1649 р., яким вперше на законодавчому рівні закріплено відповідальність за відмову дітей від утримання батьків [4].

Авторитетність голови родини, цілковита покірність та залежність дітей від батьків й на далі супроводжують суспільство. «А буде на суді відповідач пошлется на позивачів батька, чи на мати, або позивач пошлется на відповідачів батька, чи мати, і по тим посиленням батька і матір допитуватимуть, а нікому батька і мати на суд не відводити, і справу вершить сказаним батьком і матерю.» Щось змінювати в даному сімейному устрої було дуже складно, адже патріархальні традиції схвалювались церквою та державою, які вважали непохитним правилом покірність дітей батькам [5; 6].

Наступним етапом в розвитку законодавства щодо укріплення майнових інтересів в сім'ї стає підписання радянською державою в грудні 1917 р. декретів ВЦВК і РНК РСФРР: «Про цивільний шлюб, про дітей та про ведення книг актів стану» та «Про розірвання шлюбу».

Першим декретом були зрівняні права дітей народжених в шлюбі та поза ним. В другому ж декреті вперше закріплено норми про те, що після розлучення суд повинен ухвалити з ким

із батьків залишається дитина, та хто із подружжя і в якій сумі повинен виплачувати засоби існування на своїх дітей.

Після утворення СРСР у 1926 р. був прийнятий Кодекс законів про шлюб, сім'ю та опіку, яким вперше було врегульовано аліментні зобов'язання між подружжям, батьками та дітьми та іншими членами сім'ї [7].

Використовуючи багатий історичний досвід законодавчого вирішення проблем ухилення від сплати аліментів та протидії їм, світове співтовариство прийшло до наступного етапу законотворчості, прийнявши: в 1924 р. Женевська Декларація з прав дитини; в 1948 р. Загальна Декларація прав людини; в 1966 р. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права; в 1989 р. Конвенція ООН про права дитини; в 1990 р. Всесвітню Декларацію про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей.

Всі ці документи ратифіковані Україною і лягли в основу українського законодавства про захист сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. Державою визнанні головними завдання щодо охорони життя і здоров'я дітей. Основним законом гарантується «сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою» [8]. В законодавстві нашої держави багато нормативно-правових актів, які спрямовані на захист особистості, підтримку сім'ї, дітей, але багато з них залишаються тільки на папері і в реальності не працюють.

Отже, з наведеного можна зробити висновок, що ситуація, яка склалась в нашій країні щодо аліментних зобов'язань та ухилення від них, потребує правового захисту та пошуку нових шляхів і форм запобігання цим злочинам, зокрема кримінально-правовими засобами. Насамперед Україною, як демократичною державою, повинна бути визначена державна політика щодо протидії злочинності, зокрема й ухиленням від сплати аліментів. Також це вдосконалення роботи правоохоронних органів, діяльність яких повинна бути направлена на якісний пошук боржників по аліментним зобов'язанням та ведення роз'яснювальної роботи з особами, які ухиляються від сплати

аліментів. Це і покращення роботи державної виконавчої служби, яка безпосередньо веде роботу з боржниками.

Список використаних джерел

1. Нечаева А.М. Брак, семья, закон. – М.: Наука, 1984. – С. 76.
2. Пудовочкин Ю.Е. Ответственность за преступления против несовершеннолетних по российскому уголовному праву. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. – С. 14.
3. Чистяков О.И. Российское законодательство X-XX веков в 9 томах. Т.1. – М.: Юрид. лит., 1984. – С. 168-170, 190.
4. Тихомиров М.Н., Епифанов П.П. Соборное уложение 1649 года. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1961. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/1649.htm>.
5. Тихомиров М.Н., Епифанов П.П. Соборное уложение 1649 года. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1961. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Text/1649.htm>.
6. Цатурова М.К. Русское семейное право XVI-XVIII вв. – М.: Юрид. лит., 1991. – С. 46-53.
7. Гришин И.П. Право на алименты. – М.: Юрид. лит., 1988. – С. 5-19.
8. Конституція України. – К.: ФОП Степенко І.І., 2013. – С. 14.

Соколовський В.Л., здобувач
кафедри кримінального права НАВС

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГРОМАДСЬКА БЕЗПЕКА»

Зважаючи на те, що громадська безпека дуже часто виступає об'єктом злочинних посягань та протиправних дій у сучасній юридичній літературі можна зустріти різні погляди на розуміння громадської безпеки. Треба зазначити, що обговорення, які ведуться в цій галузі, не дозволяють побачити єдності в поглядах на це питання. Ґрунтовне дослідження суті і

значення громадської безпеки як об'єкта злочину вимагає вивчення різноманітних підходів до вказаного поняття.

Ряд авторів справедливо відмічають, що громадська безпека в широкому розумінні є складним структурним явищем, що охоплює різнобічні суспільні відносини. В широкому і вузькому розумінні громадська безпека розглядалась в юридичній літературі і раніше, зокрема, в роботах В.В. Серьогіна, А.П. Ключніченко, Л.Л. Попова та інших. Її основу становлять різні соціальні норми: правові, моральні, правила співжиття, звичаї. Громадська безпека є важливою основою існування суспільства і в той же час наслідком тих процесів, що відбуваються в суспільстві. Вивчення і розуміння діалектичного взаємозв'язку між факторами суспільного життя та ступенем їх впорядкованості – необхідна умова визначення такого феномена, як громадська безпека.

Перед усім, поняття «безпека» у Великому тлумачному словнику сучасної української мови трактується як: «стан, коли кому -, чому-небудь ніщо не загрожує». Таке визначення вказує на загальність та багатогранність цього поняття.

Поняття громадська безпека є більш вузьким та являє собою систему зв'язків і відносин, що складаються відповідно до техніко-юридичних норм, при використанні об'єктів, що представляють підвищену небезпеку для життя і здоров'я людей, майна державних і громадських організацій і громадян при настанні особливих умов у зв'язку зі стихійними лихами або іншими надзвичайними обставинами» - вважають А.В. Серьогін та Л.Л. Попов.

Інший дослідник О.І. Гракович відзначає, що «у цілому під змістом громадської безпеки прийнято розуміти урегульовану систему суспільних відносин, які забезпечують запобігання негативних проявів стихійних сил природи (повеней, землетрусів, епідемій, пожеж і т.д.), а також джерел підвищеної небезпеки». Ф.С. Разарйонов та А.С. Прудніков наголошують, що «під громадською безпекою (у даному випадку на транспорті) розуміється система відносин, що виникають у процесі користування транспортними засобами (у сфері пасажирських і вантажних перевезень) на основі правових і організаційно-

технічних норм (правил) з метою недопущення, попередження і припинення шкідливих наслідків при їхньому недотриманні».

Розглядаючи громадську безпеку, Л.М. Розін визначає її як “систему суспільних відносин, що формуються згідно з правовими нормами, з використанням об’єктів, які становлять підвищену небезпеку для суспільства при настанні особливих умов, в зв’язку з стихійними лихами або іншими особливими умовами”.

Інший підхід пропонує В.М. Безденежних, який під громадською безпекою розуміє систему відносин, які виникають при належному дотриманні техніко-юридичних норм, встановлених державою з метою охорони життя і здоров’я людей, майна від можливих негативних впливів джерел підвищеної небезпеки і стихійних сил природи. Існують і інші погляди науковців на трактування поняття громадська безпека. Серед різноманітних трактувань громадської безпеки можна виділити визначення, запропоноване А.В. Серьогіним, який під громадською безпекою розуміє систему суспільних відносин, пов’язаних з попередженням і ліквідацією шкідливих для життя і здоров’я людей наслідків, викликаних небезпечними для оточуючих поведінки людей або діями стихійних сил природи.

Вивчення наукових підходів дозволив поділити існуючі поняття громадської безпеки на дві групи.

В першій групі громадська безпека – це стан захищеності громадянського суспільства, що характеризується відсутністю небезпеки для життя та здоров'я людей, для їх спокою та майнових прав, для нормальної діяльності підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, для цілісності й збереження матеріальних цінностей. В іншій групі громадська безпека визначається як – система суспільних відносин, що формуються згідно з правовими нормами, з використанням об’єктів, які становлять підвищену небезпеку для суспільства при настанні особливих умов, в зв’язку з стихійними лихами або іншими особливими умовами.

Мошенець Д.М., здобувач кафедри
кримінального права НАВС

ПРАВО НА НЕОБХІДНУ ОБОРОНУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Для правильного розуміння сутності інституту необхідної оборони в Україні та врахування її особливостей в правозастосовчій практиці, необхідно здійснити аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн щодо права на необхідну оборону. В абсолютній більшості країн законодавство та судова практика вимагає, щоб посягання було протиправним, наявним, реальним, а дії того, хто обороняється – адекватними небезпеці. Допускається заподіяння шкоди тому, хто посягає, з метою захисту не тільки життя, здоров'я, але й майна, причому не тільки того, хто обороняється, але й третіх осіб. За загальним для всіх країн правилом під час реалізації необхідної оборони забороняється заподіяння шкоди третім особам. Та незважаючи на вищезазначену подібність, існує безліч розбіжностей у конструюванні кримінально-правових норм, які регламентують право на необхідну оборону.

У порівнянні з інститутом необхідної оборони, сформованим в англосаксонській системі права, в українському законодавстві інститут необхідної оборони розглядається більш систематизовано і зрозуміло. Однак деякі положення інституту необхідної оборони англосаксонської системи права можуть бути запозичені українським законодавцем, зокрема, положення, які визначають ситуації, в яких людина не повинна ухилятися і може заподіяти шкоду особі, яка посягає, у тому числі і смерть.

У зарубіжному законодавстві, яке регламентує право на необхідну оборону переважає перерахункова (казуальна) система визначення інтенсивної межі необхідної оборони, яка заснована на принципі співрозмірності. Цей принцип визначається у вигляді двох законодавчих форм його вираження: 1) за допомогою перерахункової казуальної системи;

і 2) за допомогою простої вказівки на певну співрозмірність будь-яких ознак захисту і посягання.

Часова межа необхідної оборони в сучасному зарубіжному законодавстві у більшості випадків установлюється в самому законі. Як правило, найбільше акцентується увага на початковому моменті захисту.

Специфічними у зарубіжному законодавстві є ознаки та форми визначення меж необхідної оборони. Так, Кримінальний кодекс ФРН не розкриває поняття перевищення меж необхідної оборони. У параграфі 33 розділу IV КК ФРН ідеться про те, що „якщо особа перевищує межі необхідної оборони через страх чи переляк, вона не підлягає покаранню”. Це положення більше стосується фізіологічного афекту у стані необхідної оборони. В результаті не здатності особою повною мірою усвідомлювати свої дії чи керувати ними заподіюється шкода, неспіврозмірна небезпеці посягання, що й призводить до перевищення меж необхідної оборони, внаслідок якого особа звільняється від відповідальності.

Загалом, проблема перевищення меж необхідної оборони у кримінальному праві зарубіжних країн є дискусійною. Кримінально-правова теорія розрізняє два види такого перевищення: невідповідність способів, засобів захисту небезпеці посягання та порушення принципу реальності посягання. Перевищення меж необхідної оборони у зарубіжних країнах є оціночною категорією, і вирішення цього питання при розгляді кожної конкретної справи належать до компетенції суду.

Незважаючи на вказані спірні аспекти, норми кримінального законодавства всіх держав єдині в тому, що право оборони є гарантом недоторканності громадян і потребує законодавчої стимуляції. Аналіз законодавства зарубіжних країн дозволяє дійти висновку, що необхідна оборона розглядається як діяльність суспільно корисна, вона є ефективним засобом попередження суспільно небезпечних діянь та відіграє важливу роль у вихованні громадян у дусі нетерпимості до будь-яких злочинних проявів.

Тігаренко А.А., студент
Чорноморського державного
університету ім. Петра Могили

АМНІСТІЯ ЯК ОДИН З ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ТА ЙОГО ВІДБУВАННЯ

Реалізація в Кримінальному кодексі України ідей гуманізації та диференціації кримінальної відповідальності дала підстави для існування інституту звільнення особи, яка вчинила злочин, від покарання. Під звільненням від покарання розуміється відмова держави від застосування покарання до особи, яку обвинувальним вироком суду було визнано винною у вчиненні злочину. Звільнення від покарання має важливе значення у протидії злочинності, оскільки часто досягнення цілей, які стоять перед кримінальним правом, можливе без відбування покарання. Його відбування може стати зайвим, неефективним, зашкодити процесам ресоціалізації особи, яка вчинила злочин.

Акт амністії – це виявлення гуманізму, милосердя та прощення з боку держави щодо певної категорії людей, які вчинили злочин або відбувають покарання за його вчинення.

Відповідно до ч. 3 ст. 92 Конституції України в Україні амністія оголошується єдиним законодавчим органом держави – Верховною Радою України. До прийняття чинної Конституції України укази про амністію видавав Президент України (наприклад, укази Президента України «Про амністію з нагоди 50-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні», «Про амністію з нагоди п'ятої річниці незалежності України» та ін.).

В ч. 1 ст. 1 Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 01.10.1996 року № 392/96-ВР законодавець визначає, що амністія є повне або часткове звільнення від відбування покарання осіб, визнаних винними у вчиненні злочину, або кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вироки стосовно цих осіб не набрали законної сили.

Законом про амністію може бути передбачено (ст. 2 Закону України «Про застосування амністії в Україні»): а) повне

звільнення зазначених у ньому осіб від відбування призначеного судом покарання (повна амністія); б) часткове звільнення зазначених у ньому осіб від відбування призначеного судом покарання (часткова амністія).

В цьому році ст. 1 Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 27.02.2014 року було доповнено ч. 4, в якій законодавцем була введена нова дефініція, відповідно до якої, Верховна Рада України вправі прийняти закон про амністію як щодо певної категорії осіб, так і щодо конкретно визначеної особи (індивідуальна амністія). Тобто законодавцем була введена спеціальна норма, яка дає можливість персонально визначати громадян, які можуть бути звільнені в порядку амністування в окремому законі, в необмеженій кількості. Проте дана дефініція викликає певні сумніви, щодо своєї правової ефективності, адже в своєму змісті передбачає корупціогенні фактори, коли фракція або об'єднання фракцій у парламенті матимуть змогу із власних політичних вподобань та потреб звільняти «потрібних» собі засуджених, без врахування поглядів та думок суспільства.

Амністія є одним із видів звільнення від покарання та його відбування, а також є заохочувальним актом волі держави, який застосовується до громадян в рамках дотримання міжнародних стандартів в сфері прав людини та має на меті зменшення навантаження на пенітенціарну систему країни.

Хроменко І.О., слухач НАВС

ЮРИДИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ ЗА ЗМІНАМИ ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження заходів кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб», який вступив в дію з 01.09.2014 р. фактично доповнено Загальну частину Кримінального кодексу України розділом XIV¹ «Заходи

кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Отже, актуальності набуває проблема встановлення за певні злочини кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Деякі аспекти даного питання були висвітлені в працях С.Г. Келіної, А.В. Наумова, О.С. Нікіфорова, Н.Ф. Кузнецова, Є.Є. Дементьєва, Н.Є. Крилова, О.О. Михайлова. Наукові дослідження зазначених вчених є великим внеском до теорії кримінального права, однак не повністю вичерпали всі суттєві питання вказаної проблематики.

Отже, згідно з останніми змінами в КК України до кримінальної відповідальності пропонується притягувати юридичну особу за такі злочини:

злочини проти життя та здоров'я особи ст. 131;

злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина ст.ст. 161, 173, 175-177;

злочини у сфері господарської діяльності ст.ст. 204, 206-209¹, 212, 212¹, 222- 223-2, 227, 229, 231, 232¹;

злочини проти довкілля ст.ст. 236-245, 247, 250, 253, 254;

злочини проти громадської безпеки ст.ст. 270, 270-1;

злочини проти безпеки виробництва ст.ст. 271-275;

злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту ст.ст. 276, 282, 286-288;

злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення ст.ст. 326, 327;

злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин(комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку ст.ст. 361, 361¹, 363¹;

злочини проти правосуддя ст.ст. 382, 388;

злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку ст. 441.

Проте, можна внести деякі корективи щодо застосування кримінальної відповідальності до юридичних осіб за вчинення злочинів у певних сферах суспільних відносин. Нами

пропонується з вище вказаного переліку виключити кримінальну відповідальність юридичних осіб за: злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; злочини проти правосуддя; злочини проти безпеки виробництва; злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Це пов'язано насамперед з тим, що вчинення даних видів злочину не є новизною в практиці кримінального законодавства, суб'єктом даних злочинів, зазвичай, є спеціальний суб'єкт, тобто службова особа, а отже припускаємо, що в штаті кожної юридичної особи повинна бути службова особа, на яку згідно її посади покладаються зазначені обов'язки (наприклад: інженер з техніки безпеки виробництва, інженер з техніки безпеки руху, головний бухгалтер, тощо) , і якщо під час досудового розслідування буде встановлено, що злочин було вчинено внаслідок зловживання чи нехтування своїми службовими обов'язками певною службовою особою, то їй відповідальність повинна нести саме особа, яка винна у вчиненні злочину, але аж ніяк не юридична особа, в якій вона працювала.

Таким чином, не буде нехтуватись принцип особистої відповідальності і не будуть створюватись негативні наслідки для третіх осіб, які працюють в даній юридичній особі або якимось чином від неї залежать.

В свою чергу, за злочини проти довкілля, на нашу думку, до відповідальності мають бути притягнені як фізичні особи (працівники, які винні у скоєнні злочину), так і сама юридична особа, а вид покарання повинен бути визначений таким чином, щоб максимально ефективно відшкодувати завдані збитки, і звести до мінімуму завдання таких негативних наслідків у майбутньому. Так, наслідки забруднення атмосферного повітря, ґрунту та води негативно відобразяться на здоров'ї людей, можуть викликати різного роду хвороби, епідемії чи навіть призвести до смерті. А в такому випадку, коло суспільних відносин яким завдано шкоди розширюється.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА

Становлення України як правової держави, головним завданням якої є захист прав і свобод людини, потребує ефективної кримінально-правової політики. Необхідність зміни напрямів реалізації кримінально-правової політики назріла вже давно, оскільки судимих осіб залишається стабільно високою. Звісно, що такий стан речей в українському кримінальному судочинстві не відповідає ідеології захисту прав людини та прийнятими Україною зобов'язаннями перед Радою Європи щодо демократизації суспільно-політичних процесів.

Важливою складовою внутрішньої політики є боротьба зі злочинністю, що покликана знизити її рівень та забезпечити стан, який відповідає потребам захисту суспільства від злочинів. За більше ніж 20 років незалежності в Україні не було вироблено національної доктрини та концепції боротьби зі злочинністю, а також не було розроблено та затверджено цілісної стратегії кримінально-правового впливу на злочинність. Відповідно окремі питання у кримінальному законодавстві вирішувалися без наукової обґрунтованості.

Кримінально-правову політику держави можна визначити як діяльність суб'єктів (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Верховний Суд України) по формуванню основних напрямків боротьби зі злочинністю. Учасниками кримінально-правової політики виступають, окрім судів загальної юрисдикції та правоохоронних органів, і громадяни (як при додержанні ними кримінально-правових приписів, так і в разі притягнення їх до кримінальної відповідальності за порушення норм КК України). Правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку й громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру та безпеки людства, а також запобігання злочинам (викладено в ст.1 Кримінального Кодексу України) є одним із найважливіших завдань, що стоять перед

кримінально-правовою політикою. Це завдання може досягатися через взяття під кримінально-правову охорону найважливіших суспільних відносин, які мають загально ціннісне значення; притягнення до відповідальності всіх осіб, які порушили кримінально-правові приписи; удосконалення і реформування діяльності правоохоронних органів; формування у громадян свідому потребу поважати закон, виконувати і дотримуватись його; підвищення рівня життя населення.

Як висновок, слід виділити дві найголовніші думки:

По-перше, людина є головним учасником кримінально-правової політики держави, тому що злочинність посягає на інтереси людини і в той же час сама людина є злочинцем;

По-друге, діяльність держави має бути спрямована не тільки на боротьбу зі злочинцями через вдосконалення і реформування діяльності правоохоронних органів, зміни законодавчої бази, а й на здійснення впливу на свідомість громадян, тобто на підвищення правової культури населення.

Недостатньо тільки репресивних заходів держави у боротьбі з злочинністю та якість правової системи держави. Звісно ці заходи є базовими, але виховання у населення поваги до законів, потреби виконувати і дотримуватись його, а також покращення умов політичного та соціального-економічного розвитку також мають великий вплив на рівень злочинності в Україні.

Шуляк Ю.Л., доцент кафедри кримінального права НАВС, кандидат юридичних наук;
Остапенко А.В., курсант НАВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗВІЛЬНЕННЯМ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ПРИМИРЕННЯМ ВИННОГО З ПОТЕРПІЛИМ

У зв'язку з примиренням винного з потерпілим існує безліч проблемних питань. Відповідно до ст. 46 КК України особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості,

звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася з потерпілим та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду. Оразу ж зауважимо, що недоречно вести мову про те, що особа «вчинила злочин», оскільки згідно ч.1 ст. 62 Конституції України, особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Тому, до того моменту, доки не винесено обвинувальний вирок суду, не можна стверджувати, що особа вчинила злочин. В даному випадку особа може тільки підозрюватися чи обвинувачуватися у вчиненні злочину.

Умовою звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим є вчинення нею вперше злочину невеликої тяжкості. Для визнання особи такою, що вперше вчинила злочин, необхідно виходити, перш за все, з етимологічного значення цього поняття, а саме: такою визначається особа, яка фактично вчинила злочин вперше. Водночас, при вирішенні цього питання слід враховувати і кримінально-правовий зміст поняття «вчинення злочину вперше». Це означає, що особа визнається такою, що вчинила злочин невеликої тяжкості вперше і у випадку, коли злочин фактично був вчинений нею хоча і не вперше, але на день вчинення злочину існували юридичні підстави, що виключали можливість визнання вчинення злочину повторним або рецидивом злочинів. Це має місце, зокрема, коли за раніше вчинений злочин особу було звільнено від кримінальної відповідальності, на підставах, зазначених в КК України, згідно із законом про амністію чи на підставі акту про помилування; особа хоча і була засуджена, однак на момент вчинення нового злочину судимість було погашено або знято; особа не підлягає кримінальній відповідальності, оскільки злочинність раніше вчиненого діяння скасовано новим кримінальним законом.

Цей вид звільнення від кримінальної відповідальності, має не лише кримінально-правовий характер, оскільки, примирення,

про яке йдеться у ст. 46 КК, може бути з будь-яких правомірних мотивів - на ґрунті порозуміння, прощення потерпілим злочинних дій винного, укладення угоди між винним та потерпілим щодо винагороди тощо.

Водночас, ст. 46 КК України містить й інші обмеження щодо злочинів. Так, її зміст свідчить, що умовою звільнення від кримінальної може бути тільки такий злочин, яким потерпілому заподіяна шкода або завдані збитки.

Звільнення від кримінальної відповідальності за ст. 46 КК України обмежується і коло їх суб'єктів. Як, зазначає Баулін Ю.В., навряд чи є такою передумовою вчинення функцій публічної влади, наприклад, при зловживанні владою, якщо це спричинило істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам, та інтересам окремих громадян (ч. 1 ст. 364 КК України). Значна кількість науковців знаходить підстави звільнення від кримінальної відповідальності лише в індивідуальній характеристиці особи, що вчинила суспільною небезпечне діяння і бачить їх у можливості виправлення й перевиховання такої особи. Зокрема, Барабаш А.С. стверджує, що під підставою звільнення від кримінальної відповідальності слід розуміти висновок про можливість виправлення і перевиховування особи без застосування кримінальної відповідальності. Можливість суспільства виправити й перевиховати особу без застосування засобів кримінальної відповідальності, Бойцов А.І. вважає матеріальною підставою звільнення від кримінальної відповідальності.

Примирення з боку потерпілого з об'єктивної сторони виражається в активних добровільних діях, а саме: в офіційній належно оформленій відмові від своїх початкових вимог і претензій до особи, яка вчинила злочин.

Слід зазначити, що все ж таки, головною «дійовою особою» в процесі примирення винного з потерпілим - є потерпілий. Саме від нього, в подальшому, залежить можливість звільнення від кримінальної відповідальності. Введення в якості обов'язкової підстави для примирення винного з потерпілим

відшкодування завданих збитків або усунення негативних наслідків вчиненого діяння, слугуватиме своєрідним компенсатором на випадок можливих зловживань з боку того, хто заподіяв шкоду. Але обов'язковим елементом є, реальність дій винного, щодо компенсації завданих збитків потерпілому.

Ярош В.В., здобувач Національної академії прокуратури України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протидія злочинам, які вчиняють службові особи, є важливою складовою кримінально-правової політики держави в процесі становлення України як демократичної та правової держави. Шкода, що заподіюється такими протиправними діяннями, полягає не лише у матеріальних збитках, а й у порушенні законних прав та інтересів людей, їх зневірі у діяльності державних органів, насамперед правоохоронних і судових, підриві авторитету цих структур. Зважаючи, що на сьогодні покарання є одним із основних засобів впливу на осіб, що вчиняють злочини, а також приймаючи до уваги, що найвищою соціальною цінністю є людина, її права та свободи, особливої уваги потребує питання визначення меж кримінально-правових санкцій в цілому та за злочини у сфері службової діяльності зокрема.

Держава, реалізуючи політику в сфері протидії злочинності, передусім спирається на кримінально-правові санкції, в яких, окрім покарання, законодавець передбачає можливість застосування й інших форм реагування держави на вчинений злочин. У доктрині кримінального права вчені останнім часом почали звертати увагу на питання законодавчої техніки в цілому й конструювання санкцій зокрема. Таке становище є цілком виправданим, оскільки з прийняттям в 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України гостро постала потреба в запровадженні кримінальних

проступків. Зважаючи, що саме з допомогою санкцій пропонується відмежовувати злочини від проступків, питання встановлення кримінально-правових санкцій набуває особливого значення. Отже важливість розроблення проблем визначення меж кримінально-правових санкцій обумовлена не тільки тим, що вони визначають межі судового розсуду, а й слугують критерієм відмежування проступків від злочинів.

Не дивлячись на зазначену актуальність, загальноприйнятих критеріїв побудови кримінально-правових санкцій, як за злочини у сфері службової діяльності, так й за будь-які інші, доктриною кримінального права ще не вироблено. Ураховуючи, що на сьогодні одним із пріоритетів є запобігання та протидія корупції, проявом якої є вчинення злочинів у сфері службової діяльності, виникає нагальна потреба більш глибокого і предметного дослідження теоретичних та прикладних аспектів побудови санкцій за ці злочини.

Також зауважимо, що донедавна санкцію переважно розглядали як елемент правової норми, яка передбачає тільки несприятливі наслідки для правопорушника. Більш того вчені відзначали, що санкція існує в правовій нормі як стимулятор, втілений в дійсність лише у разі вчинення правопорушення. Саме це дало можливість зробити висновок представникам правової доктрини, що санкція правової норми існує завжди, а правова відповідальність настає лише у разі порушення конкретної норми [1, с. 59].

Все сказане ще раз підтверджує необхідність розроблення питань конструювання кримінально-правових санкцій за злочини у сфері службової діяльності.

Список використаних джерел

1.Ефремова Е.С. Ответственность за совершение налоговых правонарушений: понятие, признаки, функции / Е. С. Ефремова // Известия вузов. – Серия. – Правоведение. – 2002. – № 2. – С. 57–61.

Южека Р.С., студент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОГРОЗА ВБИВСТВОМ ЯК СПОСІБ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 129 КК УКРАЇНИ

На сьогоднішній час погрози все частіше зустрічаються у повсякденному житті і є актуальною темою для дослідження науковцями. Погроза в сучасній літературній мові – обіцянка причинити зло, неприємність. Згідно з ч.1 ст. 3 Конституції України "людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю". Науковці по різному визначають погрозу. Так В. К.Гришук визначає погрозу як встановлення реального наміру заподіяти особі або її близьким фізичну, майнову або моральну шкоду. При чому вона може бути словесною, письмовою, у формі конклюдентних дій (жестів, демонстрації зброї), спрямованих на примушування особи до виконання поставлених винним вимог. В. С. Батиргаєва, характеризуючи психічне насильство при розбої, уявляє погрозу як психічний вплив злочинця на волю і свідомість потерпілого без фактичного застосування фізичного насильства.

Як бачимо, для кожного злочину, об'єктивною ознакою якого є погроза, характерні певні особливості. Тим не менше, дане поняття містить такі ознаки, які було б не просто заперечувати. Вони наявні в переважній більшості наукових визначень та майже завжди виникають у свідомості особи при спробі ідентифікації певних дій як погрози. Погроза визнається як намір завдати фізичну, матеріальну чи іншу шкоду особі і може бути виражена вона словами, письмово, діями або іншим чином. Погрожуючи посягнути на життя, винний викликає у людини почуття тривоги і неспокою, заважає її нормальній роботі та відпочинку.

Якщо погроза вбивством є ознакою об'єктивної сторони більш тяжкого злочину, вона не потребує окремої кваліфікації за окремою статтею КК України. Це може мати місце, зокрема, при: звалтуванні, розбійницькому нападі, погрозі або насильстві щодо працівника правоохоронного органу, державного або громадського діяча, судді, народного засідателя чи присяжного.

Погроза вбивством повинна бути конкретною і реальною. Конкретність погрози виражається у зверненні її до конкретної особи і висловленні особисто потерпілому або через третіх осіб. Реальність погрози визначається достатністю підстав для побоювання потерпілим її виконання.

Реальність погрози вбивством має встановлювати суд в кожному випадку з урахуванням певних обставин справи. При вирішенні цього питання слід враховувати як суб'єктивний критерій (сприйняття погрози її адресатом) так і об'єктивний (спосіб та інтенсивність її вираження, особу винного, характер стосунків між винним та потерпілим), оскільки більшість злочинів проти життя і здоров'я особи вчиняються за попередніх зв'язків між винним і потерпілим.

Погроза вбивством має на меті вплинути на психічне здоров'я особи - зробити її життя дискомфортним, таким що піддається реальній небезпеці. Суспільно - небезпечні наслідки при погрозі вбивством як правило, виступають у вигляді психологічних, інколи психічних травм або захворювань, викликаних переживанням, страхом за своє життя або життя близьких, що проявляються у втраті апетиту, безсонні, звичного графіку праці та відпочинку, а ці фактори, у свою чергу стають причинами різних проявів розладу як психічного здоров'я.

Суспільно – небезпечні наслідки злочину, передбаченого ст. 129 КК України проявляються у вигляді шкоди на рівні порушень психічних і психологічних процесів адресата погрози (відчуття неспокою, тривога, стрес, депресія і т. д.). Наявність цих станів є підтвердженням того, що погроза сприйнята такою, яка могла бути приведена в дію.

Таким чином, якщо погроза вбивством є ознакою об'єктивної сторони більш тяжкого злочину, вона не потребує окремої кваліфікації за ст. 129. Це може мати місце, зокрема, при зґвалтуванні (ст. 152), розбійницькому нападі (ст. 187), погрозі або насильстві щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345). В такому випадку судом призначається кримінальна відповідальність за сукупністю злочинів шляхом поглинення покарання менш суворого більш суворим або часткового складання призначених за окремі злочини покарань. Вивчаючи погрозу вбивством як злочин, ми приходимо висновку, що погроза вбивством – це виявлений особою ззовні намір позбавити іншу людину життя. Дії такого характеру майже завжди супроводжуються демонстрацією або частковим застосуванням будь - яких знарядь та засобів (зброї у вигляді сокири, молотка, ручної гранати, мисливської рушниці, газового пістолета, кухонного ножа або ж іншого предмета чи речі навколишнього світу, якими можна завдати тілесні ушкодження) і практично у всіх випадках, погрозою затосувати фізичне насильство.

ЗМІСТ

Вступ	3
<i>Безпалько С.В.</i> Кримінально-правова характеристика об'єкту підроблення документів, їх збуту та використання підроблених документів	6
<i>Бердиченко І.О.</i> Марка акцизного збору чи марка акцизного податку як предмет злочину, передбаченого ст. 199 КК України	8
<i>Босак К.С.</i> Функції позитивних традицій та звичаїв в системі заходів запобігання злочинності в Україні	10
<i>Бондаренко О.С.</i> Предмет службового підроблення: аналіз підходів	13
<i>Бульба О.М.</i> Конкретна життєва ситуація в механізмі вчинення самоправства: окремі аспекти	15
<i>Волокітін А.В.</i> Регламентация відповідальності за злочини вчинені службовими особами в кримінальному законодавстві зарубіжних країн	18
<i>Герасименко Л.В., Влашицька М.В.</i> Щодо питання про визначення об'єкту завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності	20
<i>Грищук Г. М.</i> Елементи механізму правового регулювання екстрадиції	22
<i>Грудзур О.М.</i> Кримінально-правова характеристика як процес та результат	25
<i>Габро О.І.</i> Безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ст. 384 КК України	27
<i>Зяблицька Н.В.</i> Поняття та види правил і прийомів тлумачення закону про кримінальну відповідальність	29

<i>Комарницький М.М.</i>	
Суспільна небезпека посягань на осіб та їх близьких родичів у зв'язку з виконанням службового чи громадського обов'язку	32
<i>Кузнецова Л.О.</i>	
Офіційне оприлюднення закону про кримінальну відповідальність: проблеми теорії та практики	34
<i>Кулик С.Г.</i>	
Злочини проти моральності як об'єкт кримінологічного вивчення (сучасний стан та перспективи)	37
<i>Ковганюк В.</i>	
Особливості кримінально-правової характеристики злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи	40
<i>Козаченко Т.П.</i>	
Розвиток кримінального права в 30-х роках	42
<i>Лінник В.В.</i>	
Перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань як склад злочину: особливості кваліфікації	44
<i>Липко І.В.</i>	
Вплив великої вітчизняної війни на кримінальне законодавство	45
<i>Мазуренко Н.В.</i>	
Проблеми вдосконалення кримінального законодавства України щодо отримання трансплантаційних матеріалів незаконним шляхом	47
<i>Михайленко В.П., Кольба О.С.</i>	
Евтаназія: за чи проти?	49
<i>Мельничук В.М.</i>	
Фальсифікація лікарських засобів: шляхи вдосконалення законодавства	53
<i>Назаренко А.М.</i>	
Покарання як складова ефективної протидії крадіжкам з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище	56

<i>Новіков С.С.</i>	
Основні тенденції розвитку сучасного кримінального права України стосовно підстав кримінальної відповідальності	59
<i>Олефір Л.І.</i>	
Пробація як інститут кримінального права у зарубіжних країнах	62
<i>Олійник О.С.</i>	
Питання відповідальності юридичної особи за злочини проти довкілля	64
<i>Павловська І.В.</i>	
Принцип законності в кримінальному праві радянської держави та незалежної України	67
<i>Подхолюзіна В.О.</i>	
Готування до злочину у міжнародному законодавстві	69
<i>Петренко Ю.Ю.</i>	
Визначення поняття «сильне душевне хвилювання» у чинному кримінальному законодавстві України	72
<i>Пилипчук О.С.</i>	
Крадіжка, як злочин проти власності	74
<i>Помалюс А.О.</i>	
Проблемні питання визначення неповнолітньої особи як потерпілого від злісного невиконання обов'язків щодо догляду, передбаченого ст. 166 ККУ України	76
<i>Поплавська Д.С.</i>	
Тероризм – як сучасна проблема міжнародного конфлікту	78
<i>Русс Т.</i>	
Актуальні питання протидії одержанню неправомірної вигоди	80
<i>Ремез О.Л.</i>	
Окремі кримінально-правові аспекти умисного вбивства при пом'якшуючих обставинах	83
<i>Скакун І.В.</i>	
Кримінально-правова охорона основ національної безпеки України	85

<i>Сербіна Н.О.</i>	
Юридична природа кримінального правопорушення у сфері житлово-комунального господарства	89
<i>Соловей Д.Ю.</i>	
Заходи соціального захисту у законодавстві про кримінальну відповідальність УСРР (УРСР) у 20-50-х рр. XX ст.	91
<i>Сокол О.О.</i>	
Протидія ухиленням від сплати аліментів: історико-правовий аспект	93
<i>Соколовський В.Л.</i>	
Дослідження підходів до визначення поняття «громадська безпека»	96
<i>Мошенець Д.М.</i>	
Право на необхідну оборону: досвід зарубіжних країн	99
<i>Титаренко А.А.</i>	
Амністія як один з видів звільнення від покарання та його відбування	101
<i>Хроменко І.О.</i>	
Юридична особа як суб'єкт злочину за змінами до Кримінального кодексу України	102
<i>Школьніков В.І.</i>	
Кримінально-правова політика	105
<i>Шуляк Ю.Л., Остапенко А.В.</i>	
Проблемні питання пов'язані із звільненням від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим	106
<i>Ярош В.В.</i>	
Актуальні питання протидії злочинам у сфері службової діяльності	109
<i>Южека Р.С.</i>	
Погроза вбивством як спосіб вчинення злочину, передбаченого ст. 129 КК України	111

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА
(ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА П. П. МИХАЙЛЕНКА)

Збірник наукових праць за матеріалами
науково-теоретичної конференції
(Київ, 21 листопада 2014 року)

Компютерна верстка: Корольчук В.В.

Підписано до друку _____ Формат _____
Папір _____
Обл.-вид.арк. _____ Ум.друк.арк. _____ Вид.№ _____
Тираж _____ прим. Зам. № _____

Національна академія внутрішніх справ
03035, Київ-35, пл. Солом'янська, 1